

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (ΜΤΦΡ.)

Ομηρικά Έπη: Ιλιάδα

Μετάφραση: Ιάκωβος Πολυλάς

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 1ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων

**βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το**

ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από

το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και

25% από εθνικούς πόρους.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ζωή Σπανάκου, Φιλολόγος
Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευση
«Ιωάννης Α. Πανούσης, Πάρεδρος
ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.
Έλαβε μέρος Στη συγγραφή του
πρώτου μέρους (1/3)».

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ανδρέας Παναγόπουλος,
Καθηγητής του Παν/μίου Πατρών
Αντώνης Σπανουδάκης,
Σχολικός Σύμβουλος
Ελένη Γιοβάνη, Φιλολόγ., Εκπ/κός
Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Λεμονιά Αμαραντίδου,
Εικονογράφος-Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ιωάννα Μόσχου, Φιλολόγος
Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ
ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χριστίνα Αργυροπούλου

Σύμβουλος Π.Ι.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Αλέξανδρος Ψυχούλης, Ζωγράφος

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

**Ελληνικά Γράμματα–
«Multimedia A.E.»**

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ζωή Σπανάκου

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
Ελληνικά γράμματα

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (ΜΤΦΡ.)

Ομηρικά Έπη: Ιλιάδα

Μετάφραση: Ιάκωβος Πολυλάς

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 1ος

Προλογικό σημείωμα

Με το βιβλίο σας «Ομηρικά Έπη – *Ιλιάδα*» θα συνεχίσετε το ταξίδι σας στον ομηρικό κόσμο για να μελετήσετε καλύτερα τους ομηρικούς ήρωες που συναντήσατε στην *Οδύσσεια* και θα γνωρίσετε νέους ήρωες, πλουτίζοντας παράλληλα τις γνώσεις σας για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο και πολιτισμό.

Ας δούμε, όμως, από πιο κοντά το περιεχόμενο του νέου σας βιβλίου. Στην αρχή υπάρχει μια «Εισαγωγή» με πληροφορίες οι οποίες συμπληρώνουν τις γνώσεις που αποκτήσατε ήδη με τη διδασκαλία της *Οδύσσειας* για τα ομηρικά έπη. Μετά την «Εισαγωγή» θα βρείτε ένα «Ημερολόγιο», όπου έχουν καταχωριστεί τα κύρια γεγονότα της *Ιλιάδας* στις 51 ημέρες

που εξελίσσεται το χρονικό παρόν του έπους. Στη συνέχεια ακολουθούν οι ραψωδίες σε μορφή περιληπτικών αναδιηγήσεων και αποσπασματικά. Κάτω από το μεταφρασμένο ομηρικό κείμενο θα βρείτε σχόλια που θα σας βοηθήσουν στην κατανόησή του. Κάθε ενότητα συμπληρώνεται από μικρό αριθμό παράλληλων κειμένων, από κάποιους στίχους σε πρωτότυπη μορφή, στη γλώσσα δηλαδή και τη μορφή που μας παραδόθηκαν από την αρχαιότητα, από τις «Ερωτήσεις-θέματα για συζήτηση ή εργασία» και από «Διαθεματικές δραστηριότητες – Σχέδια εργασίας». Τόσο το κείμενο όσο και οι περιληπτικές αναδιηγήσεις συνοδεύονται από εικόνες που αναπαριστούν ομηρικές σκηνές κάθε ενότητας. Όλο αυτό το υλικό έχει σκοπό να

φωτίσει διάφορες πλευρές του κειμένου και να σας βοηθήσει στην κατανόησή του. Οι εικόνες και τα παράλληλα κείμενα θα σας βοηθήσουν, επίσης, να δείτε πώς επηρεάστηκαν αρχαίοι ή νεότεροι δημιουργοί από το ιλιαδικό έπος και πώς ο Όμηρος γονιμοποίησε και συνεχίζει να γονιμοποιεί τη σύγχρονη τέχνη και σκέψη.

Ευχόμαστε το βιβλίο αυτό να σας φανεί χρήσιμο και να αποτελέσει αφορμή κάποια στιγμή να θελήσετε να διαβάσετε ολόκληρο το έργο του Ομηρου.

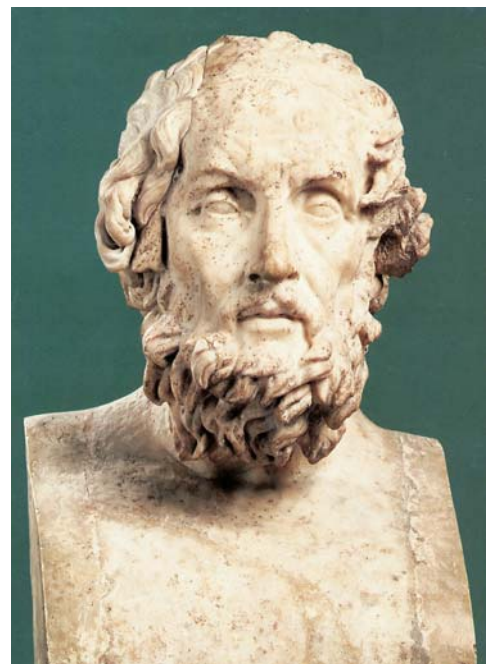
Εισαγωγή

Η *Ιλιάδα* μαζί με την *Οδύσσεια* αποτελούν τα αρχαιότερα έπη, όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, που μας παραδόθηκαν ολόκληρα και τοποθετούνται χρονικά στο δεύτερο μισό του 8ου αιώνα π.Χ. Η σύνθεση της *Ιλιάδας* προηγείται της *Οδύσσειας* και τοποθετείται γύρω στο 750 π.Χ.

Έπειτα από τη μελέτη και της *Οδύσσειας*, η *Ιλιάδα* θα μας βοηθήσει να συνεχίσουμε το ταξίδι μας στον ομηρικό κόσμο και να ολοκληρώσουμε τη γνωριμία μας με τους ομηρικούς ήρωες. Η έκταση της *Ιλιάδας* είναι κατά 3.500 στίχους περίπου μεγαλύτερη από την *Οδύσσεια*, 15.693 στίχοι, και χωρίζεται, όπως και εκείνη, σε 24 ραψωδίες, όσα και τα γράμματα του

ελληνικού αλφάβητου. Οι ιλιαδικές ραψωδίες δηλώνονται με ένα κεφαλαίο γράμμα και το περιεχόμενο της καθεμιάς αποδίδεται από έναν τίτλο τον οποίο θα βρείτε στην αρχή της αντίστοιχης περιληπτικής αναδιήγησης.

Εικόνα 1. Προτομή του Ομήρου. Ρωμαϊκό αντίγραφο έργου του 2ου αι. π.Χ. Παρίσι, Μουσείο Λούβρου (αντίγραφο).

Ιλιάδα και Ιστορία

Η *Ιλιάδα*, ακολουθώντας το κύριο γνώρισμα της επικής ποίησης, που είναι ο ηρωικός χαρακτήρας στο περιεχόμενό της, αναφέρεται σε ένα ένδοξο παρελθόν γεμάτο ηρωικές

πράξεις. Έτσι, αν και το έπος συντέθηκε τον 8ο αιώνα, αναφέρεται σε αναμνήσεις μιας άλλης εποχής, της μυκηναϊκής, στο τέλος της οποίας έγινε ο Τρωικός πόλεμος (12ος αιώνας π.Χ.). Επειδή, λοιπόν, ο ποιητής αναπαριστά μια εποχή πολύ πιο μακρινή από τη δική του και αγνοεί πολλές λεπτομέρειες της καθημερινότητάς της, απεικονίζει μέσα στο έργο του έναν κόσμο που του είναι πιο πρόσφατος και οικείος. Γι' αυτό θα δούμε ότι οι συνήθειες, οι αντιλήψεις, οι θεσμοί και τα υλικά που χρησιμοποιούν οι ιλιαδικοί ήρωες ήταν γνωστά στην εποχή του ποιητή αλλά όχι και στο μυκηναϊκό άνθρωπο. Από την άλλη, δεν είναι λίγες οι φορές που ο ποιητής προσθέτει σ' αυτά και στοιχεία εντελώς φανταστικά και εξωπραγματικά. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι

η ιλιαδική πραγματικότητα, όπως και αυτή που γνωρίσαμε στην *Οδύσσεια*, είναι μια πλαστή πραγματικότητα και αποτελεί σύνθεση στοιχείων που επισώρευσαν οι αιώνες στο πεδίο της ιστορίας και στοιχείων φανταστικών, τα οποία οφείλονται στη δημιουργική φαντασία του ποιητή. Γι' αυτό δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε την *Ιλιάδα* ως ιστορική πηγή για τον αιώνα στον οποίο αναφέρεται. Αντίθετα, λόγω των πολλών αναχρονισμών, δίνει περισσότερες πληροφορίες για την εποχή κατά την οποία συντέθηκε. Και σ' αυτή την περίπτωση όμως πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η *Ιλιάδα* μπορεί να χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη την ιστορία, αλλά είναι πρωτίστως ποίηση και αυτό το ιστορικό υλικό έχει υποστεί ποιητική επεξεργασία από ένα δημιουργό

που ήθελε με το έργο του μάλλον να τέρψει το ακροατήριό του, παρά να το πληροφορήσει για τα ιστορικά και κοινωνικά δεδομένα της εποχής στην οποία αναφέρεται. Επομένως, το ιλιαδικό έπος χρησιμοποιεί την ιστορία ως πηγή έμπνευσης και ταυτόχρονα ως χρονικό πλαίσιο, αλλά δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ιστορικό σύγγραμμα.

Περιεχόμενο, θέμα και δομή της *Ιλιάδας*

Στην *Ιλιάδα* το θέμα αποκαλύπτεται στον ακροατή του έπους από τους πρώτους κιόλας στίχους. Στο πρωτότυπο, μάλιστα, κείμενο η πρώτη λέξη είναι *μῆνις* (= θυμός, οργή) Αυτό είναι και το θέμα του έπους, η οργή δηλαδή του Αχιλλέα μετά τη σύγκρουσή του με τον

αρχιστράτηγο των Αχαιών, τον Ατρείδη Αγαμέμνονα. Ο θυμός του Αχιλλέα προκλήθηκε με αφορμή τη μοιρασιά των λαφύρων. Συγκεκριμένα, ο Αγαμέμνονας είχε πάρει ως γέρας (= πολεμικό λάφυρο) τη Χρυσήδα, κόρη του ιερέα του Απόλλωνα Χρύση. Έπειτα από παράκληση του Χρύση, ο Απόλλωνας έστειλε λοιμό στο στρατόπεδο των Αχαιών, για να τους τιμωρήσει για την αρπαγή της Χρυσήδας. Έτσι ο Αγαμέμνονας υποχρεώθηκε να επιστρέψει τη Χρυσήδα στον πατέρα της. Απαίτησε όμως να πάρει αυθαίρετα ως λάφυρο τη Βρισηίδα, που ήταν το γέρας του Αχιλλέα. Το γεγονός αυτό προσέβαλε τον Αχιλλέα, που σε μια έκρηξη θυμού και ύστερα από μια έντονη σύγκρουση αποφασίζει να αποχωρήσει από τον πόλεμο μαζί με τους Μυρμιδόνες.

Ο Αχιλλέας επανέρχεται στη μάχη μόνο προς το τέλος του πολέμου (στη ραψωδία *T*), όταν ο Έκτορας σκότωσε το φίλο του Πάτροκλο και αυτός, διψασμένος για εκδίκηση, θέλει να σκοτώσει το πρωτοπαλικάρο των Τρώων. Η *μῆνις*, λοιπόν, του Αχιλλέα αποτελεί την αφετηρία και το κύριο θέμα της *Ιλιάδας*. Η πρωτοτυπία του Ομήρου είναι ότι γύρω από αυτό το θέμα, το οποίο αποτελεί μόνο ένα επεισόδιο του δέκατου χρόνου της πολιορκίας της Τροίας, καταφέρνει να παρουσιάσει τους αγώνες των Ελλήνων γύρω από το Ίλιον (άλλη ονομασία της Τροίας), στη διάρκεια της δεκάχρονης πολιορκίας, γεγονός που δικαιολογεί και την ονομασία του έπους, *Ιλιάς* και όχι *Αχιλληίς*! Πρέπει, λοιπόν, να γίνεται διάκριση ανάμεσα στο θέμα και στο

περιεχόμενο της *Ιλιάδας*: το θέμα, που είναι η *μῆνις* του Αχιλλέα, δίνει αφορμή στον ποιητή να μας παρουσιάσει έναν πόλεμο που διήρκεσε δέκα χρόνια στην πεδιάδα της Τροίας. Αυτός ο πόλεμος αποτελεί και το περιεχόμενο του έπους. Ο ποιητής δεν τον περιγράφει από την αρχή του, αλλά αποσπά από τα δέκα χρόνια μια μικρή χρονική περίοδο που καλύπτει 51 ημέρες, πριν από την άλωση της πόλης. Ακριβέστερα, το έπος τελειώνει με το θάνατο και τον ενταφιασμό του Έκτορα, του βασικού υπερασπιστή της Τροίας. Η συνέχεια (άλωση και καταστροφή της Τροίας, αιχμαλωσία των μελών της βασιλικής οικογένειας κτλ.) παρουσιάζεται σε άλλα έπη. Οι 51 αυτές ημέρες είναι το χρονικό παρόν του έπους. Μέσα σ' αυτό βέβαια γίνονται αναφορές

στο παρελθόν με χρονικές συντημήσεις, αναδρομές στα περασμένα και ένθετες διηγήσεις (εγκιβωτισμούς) παλαιών γεγονότων, όπως και προαναγγελίες για το μέλλον. Αυτές οι προβολές στο μέλλον θα αποτελούσαν το θέμα άλλων έργων (π.χ. όταν ο ποιητής φαντάζεται το τέλος του Αστυάνακτα, του γιου του Έκτορα, Ω 728 κ.εξ.).

Η μῆνις λοιπόν του Αχιλλέα, σε συνδυασμό με την απόφαση του Δία να ικανοποιήσει τον ήρωα βοηθώντας τους Τρώες (Διός βουλή), έπειτα από παράκληση της μητέρας του Θέτιδας, υπήρξε γενεσιουργός αιτία πολλών δεινών για τους Αχαιοούς. Η αποχή του ισχυρότερου Αχαιού από τη μάχη είχε ως συνέπεια οι Τρώες, με τη βοήθεια μάλιστα του Δία, να προβάλλουν αποφασιστική αντίσταση και να

σημειώσουν σημαντικές νίκες, που οδήγησαν στην επιμήκυνση του πολέμου. Έτσι το θέμα της *μήνιδος* του Αχιλλέα αποκτά μεγάλη σημασία για τη σύνθεση της *Ιλιάδας* και την εξέλιξη των πολεμικών επιχειρήσεων. Η μεγάλη σημασία της οργής του ήρωα φαίνεται και από τη συχνότητα με την οποία εμφανίζεται το θέμα αυτό στο έπος τόσο σε σχέση με τους θνητούς, καθώς οι ήρωες πολλές φορές θα θυμηθούν τον Αχιλλέα και θα αναφερθούν στην απουσία του, όσο και σε σχέση με τους θεούς, των οποίων οι συζητήσεις και οι ενέργειες βρίσκονται σε στενή συνάρτηση με τη *μῆνιν* του Πηλείδη. Βέβαια, υπήρχαν και άλλοι σημαντικοί ήρωες, ιδίως ο Διομήδης που πήρε τη θέση του απόντος Αχιλλέα. Πολλοί μάλιστα από τους Αχαιοί

αρχηγούς, όπως ο Διομήδης, ο Αγαμέμνονας, ο Πάτροκλος κ.ά., πραγματοποιούν σπουδαία κατορθώματα (αριστείες) στο πεδίο της μάχης όσο λείπει ο Αχιλλέας. Παρ' όλες όμως τις παροδικές επιτυχίες των Αχαιών, οι Τρώες με τον ισχυρό πολέμαρχο τους, τον Έκτορα, είχαν την πρωτοβουλία στον πόλεμο, γιατί αυτόν τον τελευταίο μόνο ο Αχιλλέας μπορούσε να τον αντιμετωπίσει. Όταν όμως ο ήρωας, μετά το φόνο του Πάτροκλου από τον Έκτορα, συμφιλιώνεται με τον Αγαμέμνονα και παίρνει και πάλι μέρος στον πόλεμο, σκοτώνει το πρωτοπαλίκαρο των Τρώων, οπότε η ζυγαριά γέρνει και πάλι προς το μέρος των Αχαιών και η άλωση της Τροίας φαίνεται να πλησιάζει. Αυτήν όμως δε θα τη διηγηθεί ο Όμηρος στην *Ιλιάδα*.

Το θέμα επομένως του θυμού του Αχιλλέα διατρέχει όλη την *Ιλιάδα*. Παράλληλα, γύρω από αυτό ο ποιητής πλέκει το περιεχόμενο του έπους, που είναι πολύ ευρύτερο, και χρονικά και θεματολογικά, από το θέμα της μήνιδος, δηλαδή τους δεκάχρονους αγώνες των Αχαιών γύρω από την Τροία (Ίλιον).

Διαφορές *Ιλιάδας* και *Οδύσσειας*

Ανάμεσα στα δύο ομηρικά έπη θα παρατηρήσουμε σημαντικές διαφορές τόσο στο ύφος όσο και στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται ο κόσμος. Από τα αρχαία κιόλας χρόνια η δραματική πυκνότητα της *Ιλιάδας* είχε αποδοθεί στο νεαρό της ηλικίας του ποιητή, ενώ το αφηγηματικό ύφος της *Οδύσσειας* ταίριαζε καλύτερα σε ένα έργο των

γηρατειών. Η διαφορά όμως του ύφους δε θα πρέπει να αναζητηθεί μόνο στη χρονολόγηση, αλλά και στο διαφορετικό θέμα κάθε έργου.

Η *Οδύσσεια*, όπως είδαμε, μοιάζει με ναυτικό παραμύθι σε παράξενους τόπους με εξωπραγματικά όντα (Κύκλωπες, Σειρήνες κτλ.). Αντίθετα, το παραμυθικό στοιχείο λείπει από την *Ιλιάδα*. Οι μύθοι της έχουν ηρωικό περιεχόμενο, αλλά η δράση εντοπίζεται σε έναν πραγματικό κόσμο, απαλλαγμένο από τέρατα και φανταστικές περιπέτειες. Ακόμη και οι θεοί της έχουν ανθρώπινες διαστάσεις και η συμπεριφορά τους συχνά ελάχιστα διαφέρει από αυτήν των ανθρώπων.

Η *Οδύσσεια*, παρ' όλη την πληθώρα φανταστικών και παραμυθικών στοιχείων, καθρεφτίζει κοινωνικά μια νεότερη εποχή, όταν

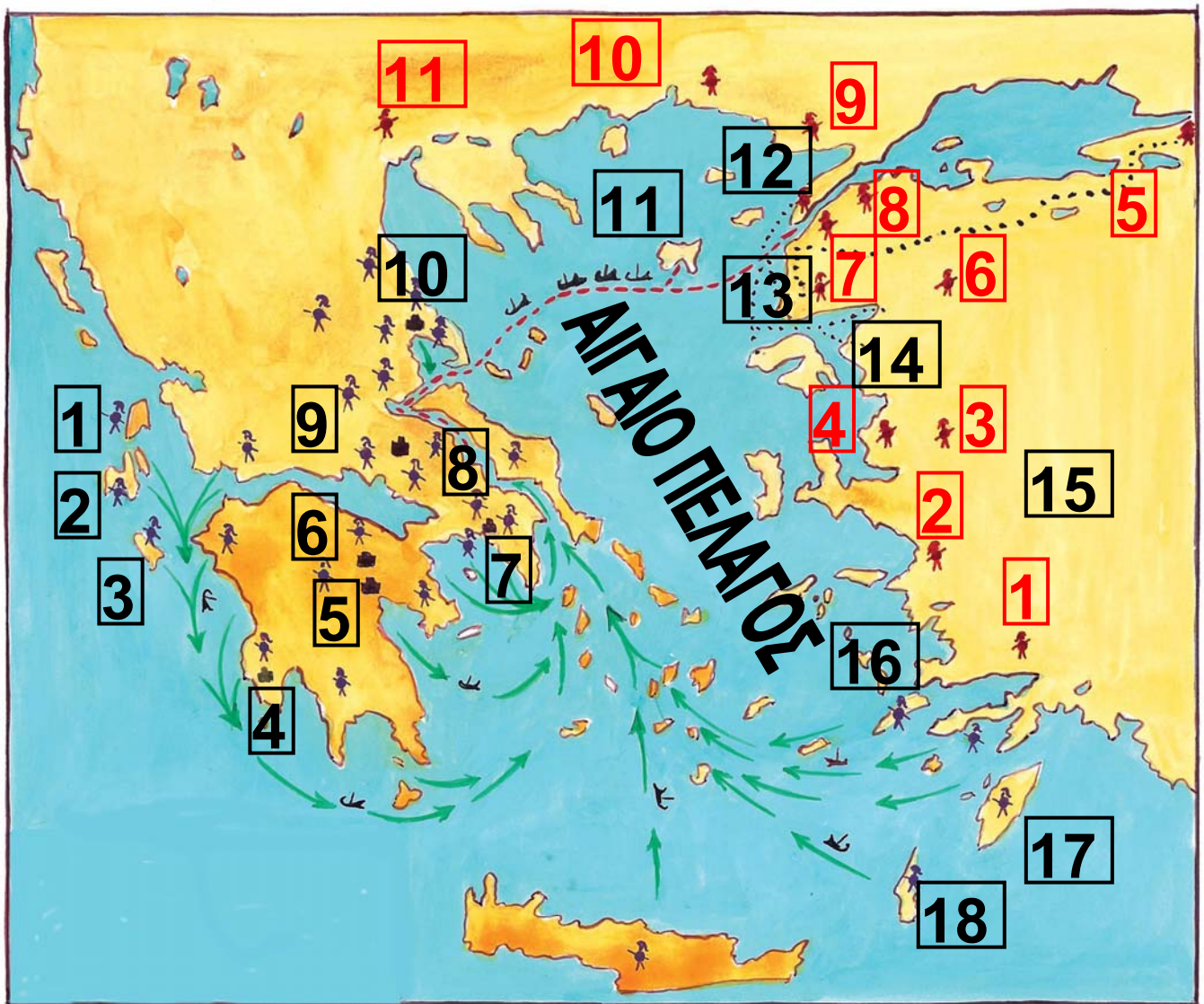
ο θεσμός της βασιλείας πλέον παρακμάζει, ενώ στην *Ιλιάδα* βρίσκεται στην ακμή του. Η *Οδύσσεια* περιγράφει τη γέννηση της πόλης με πολιτικά σώματα που έχουν αποφασιστικό ρόλο δίπλα στο βασιλιά. Στο βασίλειο των Φαιάκων, παρ' όλο που υπάρχει μόνο στο πλαίσιο του μύθου, λειτουργεί μια συνέλευση γερόντων, όπως αντίστοιχα στην Ιθάκη υπάρχει μια άτυπη συνέλευση του λαού, έστω και χωρίς δυνατότητα παρέμβασης στο θέμα των απαιτήσεων των μνηστήρων. Ωστόσο, από αυτήν πρέπει ο Τηλέμαχος να ζητήσει βοήθεια για να αρχίσει να ψάχνει για τον πατέρα του. Είναι φανερό ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο μετάβασης από τη βασιλεία με την απόλυτη εξουσία σε μια νεότερη εποχή με τη δημιουργία αντιπροσωπευτικών

πολιτικών σωμάτων. Στην *Ιλιάδα* καθρεφτίζεται η αντίληψη μιας κλειστής αριστοκρατικής τάξης, ενώ στην *Οδύσσεια* οι ήρωες ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και ακούγονται οι πεπιοθήσεις και οι πόθοι των κατώτερων τάξεων. Στις στρατιωτικές συνελεύσεις της *Ιλιάδας*, όπου αποφασίζονται τα διάφορα ζητήματα, οι απλοί στρατιώτες ακούνε, αλλά αρκούνται στο να επευφημήσουν. Ο Θερσίτης, που τόλμησε να διαφωνήσει με τον Αγαμέμνονα και να υψώσει το ανάστημά του, βρήκε την ανάλογη τιμωρία από τον Οδυσσέα (B 225-270).

Οι θεοί που γνωρίσαμε στην *Οδύσσεια* δεν είναι το ίδιο εγωιστές και άδικοι, όπως στην *Ιλιάδα*: στο νεότερο έπος έχει αρχίσει να καθιερώνεται στον Όλυμπο κάποια ηθική τάξη. Είναι βέβαια και οι θεοί της

Οδύσσειας γεμάτοι πάθη, μα δεν έχουν την πρωτογονική εκρηκτικότητα που θα συναντήσουμε στους θεούς της *Ιλιάδας*. Ανάλογες αντιθέσεις θα παρατηρήσουμε και στους δύο κεντρικούς ήρωες των επών. Ο Οδυσσέας δεν έχει την ορμητικότητα του Αχιλλέα ούτε την έλλειψη του μέτρου, μα άλλες, πιο πολύτιμες στην καθημερινή ζωή, αρετές, όπως η εξυπνάδα, η επιμονή και η καρτερικότητα. Για να πετύχει το σκοπό του στηρίζεται περισσότερο στην εφευρετικότητα του νου του, παρά στη μυϊκή του δύναμη. Με λίγα λόγια ο χαρακτήρας της *Ιλιάδας* είναι πολεμικός, και γι' αυτό μερικές φορές σκληρός, ενώ της *Οδύσσειας* είναι πιο ήρεμος και ειρηνικός. Αν ο δεύτερος ταιριάζει σε έναν ώριμο ποιητή, οπλισμένο με την πείρα της ζωής,

τότε ο πρώτος αποκαλύπτει σίγουρα ένα δημιουργό στην ακμή της νεανικής ηλικίας του.

Χάρτης 1. Το Αιγαίο των μυκηναϊκών χρόνων και η τρωική εκστρατεία.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ του χάρτη 1

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΗΣ

→ Προς Αυλίδα

----- Προς Τροία

..... Άλλες εκστρατείες

Μυκηναϊκά ανάκτορα

Αχαιοί

Τρώες και σύμμαχοι

1. Λύκιοι	7. Δάρδανοι
2. Κάρες	8. Τρώες
3. Μαίονες	9. Θράκες
4. Πελασγοί	10. Κίκονες
5. Φρύγες	11. Παίονες
6. Μυσοί	

1. Λευκάς	10. ΙΩΛΚΟΣ
2. Κεφαλληνία	11. Λήμνος
3. Ζάκυνθος	12. Τένεδος
4. ΠΥΛΟΣ	13. Χρύσα
5. ΤΙΡΥΝΣ	14. Κίλλα
6. ΜΥΚΗΝΑΙ	15. Όρ.Σίπυλος
7. ΑΘΗΝΑΙ	16. Κώς
8. Αυλίσ	17. Ρόδος
9. ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ	18. Κάρπαθος

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ και το ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ της ΙΛΙΑΔΑΣ

Ημέρα: 1η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Προοίμιο

Ικεσία του Χρύση

Οργή του Φοίβου – λοιμός

Ραψωδία – στίχοι : Α 1-11

Α 12-53

Ημέρα: 1η – 9η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Λοιμός

Ραψωδία – στίχοι : A 54

Ημέρα: 10η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Συνέλευση των Αχαιών. Φιλονικία Αγαμέμνονα και Αχιλλέα. Η Χρυσήδα αποστέλλεται στον πατέρα της και κήρυκες οδηγούν τη Βρισηίδα από τη σκηνή του Αχιλλέα στον Αγαμέμνονα. Συνάντηση Αχιλλέα και Θέτιδας. Η πρεσβεία με επικεφαλής τον Οδυσσέα φτάνει στη Χρύσα.

Ραψωδία – στίχοι : A 55-477

Ημέρα: 11η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Επιστροφή της πρεσβείας από τη Χρύσα. Η μῆνις του Αχιλλέα.

Ραψωδία – στίχοι : A 478-493

Ημέρα: Από τη 10η (συνάντηση Αχιλλέα-Θέτιδας) μέχρι την 21η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: 12 ημέρες απουσίας των θεών στη χώρα των Αιθιοπών.

Ραψωδία – στίχοι : A 478-493

Ημέρα: 21η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Συνάντηση Θέτιδας και Δία. Ικεσία της Θέτιδας και υπόσχεση του Δία. Φιλονικία Ήρας και Δία. Συμπόσιο των θεών.

Ραψωδία – στίχοι : A 494-605

Ημέρα: Νύχτα προς την 22η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Βραδινή ανάπαυση. Ο Δίας στέλνει όνειρο στον Αγαμέμνονα.

**Ραψωδία – στίχοι : A 606-612
B 1-47**

Ημέρα: 22η ημέρα (πρώτη ημέρα μάχης)

Σκηνή – Γεγονός: Συνέλευση των Αχαιών. Ετοιμασία για μάχη. Κατάλογος των πλοίων. Κατάλογος των Τρώων.

Ραψωδία – στίχοι : Β 48-877

Σκηνή – Γεγονός: Μονομαχία Μενέλαου-Πάρη. Ανακωχή. Η Ελένη στα τείχη της Τροίας. Η έκβαση της μονομαχίας

Ραψωδία – στίχοι : Γ

Σκηνή – Γεγονός: Παραβίαση της ανακωχής από τον Πάνδαρο. Τραυματισμός του Μενέλαου. Επιθεώρηση του στρατού από τον Αγαμέμνονα. Μάχη με παρουσία θεών στο πλευρό των δύο αντιπάλων.

Ραψωδία – στίχοι : Δ

Σκηνή – Γεγονός: Αριστεία του Διομήδη. Έντονη η παρουσία των θεών στο πεδίο της μάχης. Ο Διομήδης τραυματίζει την Αφροδίτη και τον Άρη. Επιστροφή των θεών στον Όλυμπο.

Ραψωδία – στίχοι : Ε

Σκηνή – Γεγονός: Οι Τρώες κινδυνεύουν και ο Έλενος στέλνει τον Έκτορα στην Τροία με την εντολή οι Τρωαδίτισσες να δεηθούν στην Αθηνά. Γλαύκος και Διομήδης. Οι συναντήσεις του Έκτορα στην πόλη και η επιστροφή του στο πεδίο της μάχης μαζί με τον Πάρη.

Ραψωδία – στίχοι : Ζ

Σκηνή – Γεγονός: Άκαρπη μονομαχία Αίαντα και Έκτορα. Τέλος της 1ης ημέρας μάχης.

Ραψωδία – στίχοι : Η 1-320

Ημέρα: Βράδυ της 22ης ημέρας

Σκηνή – Γεγονός: Συνελεύσεις στα δύο στρατόπεδα. Αποφάσεις για ανακωχή, ώστε να θάψουν τους νεκρούς τους. Οι Αχαιοί αποφασίζουν την ανέγερση τείχους.

Ραψωδία – στίχοι : Η 321-380

Ημέρα: 23η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Ανακωχή, ταφή νεκρών.

Ραψωδία – στίχοι : Η 381-432

Ημέρα: 24η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Ανέγερση του τείχους των Αχαιών.

Ραψωδία – στίχοι : Η 433-482

Ημέρα: 25η ημέρα (δεύτερη ημέρα μάχης)

Σκηνή – Γεγονός: Συνέλευση των θεών. Το σχέδιο του Δία

εφαρμόζεται. Ο Δίας παρακολουθεί τη μάχη από την Ίδη-Κηροστασία. Η νύχτα διακόπτει τη μάχη. Οι Τρώες στρατοπεδεύουν στην πεδιάδα. Οι Αχαιοί βρίσκονται σε δύσκολη θέση

Ραψωδία – στίχοι : Θ

Ημέρα: Νύχτα προς την 26η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Οι Αχαιοί αποφασίζουν να στείλουν πρεσβεία στον Αχιλλέα. Αποστολή της πρεσβείας και αποτυχία της. Ανακοίνωση της άρνησης του Αχιλλέα και αντίδραση των Αχαιών.

Ραψωδία – στίχοι : /

Σκηνή – Γεγονός: Κατασκοπευτικές επιχειρήσεις των δύο αντιπάλων στη διάρκεια της νύχτας. τα κατορθώματα του Διομήδη και του Οδυσσέα.

Ραψωδία – στίχοι : Κ

Ημέρα: 26η ημέρα (τρίτη ημέρα μάχης)

Σκηνή – Γεγονός: Τα κατορθώματα του Αγαμέμνονα (αριστεία). Επιτυχίες του Έκτορα με τη βοήθεια του Δία. Οι Έλληνες αρχηγοί εγκαταλείπουν τη μάχη τραυματισμένοι. Ο Αχιλλέας στέλνει τον Πάτροκλο στη σκηνή του Νέστορα και ο γέροντας της Πύλου παρακινεί τον Πάτροκλο να οδηγήσει αυτός τους Μυρμιδόνες στη μάχη.

Ραψωδία – στίχοι : Λ

Σκηνή – Γεγονός: Οι μάχες γύρω από το τείχος των Αχαιών. Παρά την αντίσταση των Αχαιών, ο Έκτορας γκρεμίζει μια πύλη του τείχους, οι Τρώες εισβάλλουν και οι Αχαιοί υποχωρούν προς τα πλοία τους.

Ραψωδία – στίχοι : Μ

Σκηνή – Γεγονός: Σφοδρές μάχες δίπλα στα πλοία. Τους Έλληνες στηρίζει ο Ποσειδώνας. Πρωτοστατούν ο Έκτορας και ο Αίαντας ο Τελαμώνιος. Οι Αχαιοί αντιστέκονται.

Ραψωδία – στίχοι : Ν

Σκηνή – Γεγονός: Οι τραυματισμένοι αρχηγοί επιστρέφουν. Η Ήρα εξαπατά τον Δία και δίνεται στον Ποσειδώνα η ευκαιρία να βοηθήσει ανενόχλητος τους Αχαιούς, για να απωθήσουν τους Τρώες πέρα από την τάφρο του αχαιικού τείχους.

Ραψωδία – στίχοι : Ξ

Σκηνή – Γεγονός: Ο Δίας ξυπνά, επιτίθεται στην Ήρα και απομακρύνει τον Ποσειδώνα από τη μάχη. Οι Τρώες με την καθοδήγηση του Απόλλωνα πλησιάζουν και πάλι στα πλοία. Ο Πάτροκλος επιστρέφει

στον Αχιλλέα. Οι Τρώες απειλούν να πυρπολήσουν το πλοίο του Πρωτεσίλαου, το οποίο υπερασπίζεται ο Αΐαντας.

Ραψωδία – στίχοι : Ο

Σκηνή – Γεγονός: Ο Πάτροκλος πείθει τον Αχιλλέα να οδηγήσει αυτός τους Μυρμιδόνες στη μάχη. Τα κατορθώματα του Πάτροκλου. Οι Τρώες υποχωρούν. Ο Πάτροκλος σκοτώνει τον Σαρπηδόνα και τον ηνίοχο του Έκτορα Κεβριόνη. Τα τελευταία κατορθώματα του Πάτροκλου και ο θάνατος του.

Ραψωδία – στίχοι : Π

Σκηνή – Γεγονός: Μάχη και μονομαχίες γύρω από το νεκρό Πάτροκλο. Η αριστεία του Μενέλαου. Οι Αχαιοί επιστρέφουν με το πτώμα του Πάτροκλου.

Ραψωδία – στίχοι : Ρ

Σκηνή – Γεγονός: Ο Αχιλλέας πληροφορείται το θάνατο του φίλου του και αποφασίζει να πάρει εκδίκηση. Η εμφάνιση του Αχιλλέα στην τάφρο σώζει τους Αχαιοούς που υποχωρούν με το πτώμα του Πάτροκλου.

Ραψωδία – στίχοι : Σ 1-238

Ημέρα: Νύχτα προς την 27η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Τα δύο στρατόπεδα στη διάρκεια της νύχτας. Η Θέτιδα ζητάει από τον Ήφαιστο καινούρια όπλα για το γιο της και ο θεός τα κατασκευάζει. Περιγραφή της ασπίδας.

Ραψωδία – στίχοι : Σ 239-616

Ημέρα: Νύχτα προς την 27η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Τα δύο στρατόπεδα στη διάρκεια της νύχτας. Η Θέτιδα ζητάει από τον

**Ήφαιστο καινούρια όπλα για το γιο της και ο θεός τα κατασκευάζει.
Περιγραφή της ασπίδας.**

Ραψωδία – στίχοι : Σ 239-616

Ημέρα: 27η ημέρα (τέταρτη ημέρα μάχης)

Σκηνή – Γεγονός: Η Θέτιδα παραδίδει στο γιο της τη νέα του πανοπλία. Ο Αχιλλέας και ο Αγαμέμνωνας συμφιλιώνονται. Μετά τον κοινό θρήνο για τον Πάτροκλο, ο Αχιλλέας φοράει την πανοπλία του και ετοιμάζεται για τη μάχη της εκδίκησης.

Ραψωδία – στίχοι : Τ

Σκηνή – Γεγονός: Οι θεοί συνεδριάζουν και αποφασίζουν να συμμετάσχουν στη μάχη. Ο Αχιλλέας μονομαχεί με τον Αινεία, ο οποίος σώζεται από τον Ποσειδώνα. Ο Αχιλλέας σκοτώνει πολλούς Τρώες, ενώ

οι τελευταίοι τρέπονται σε άτακτη φυγή.

Ραψωδία – στίχοι : Υ

Σκηνή – Γεγονός: Ο Αχιλλέας, εκτός από τους Τρώες, αντιμετωπίζει και τον ποταμό Σκάμανδρο, που ορμάει εναντίον του. Μάχες μεταξύ των θεών. Οι Τρώες βρίσκουν τελικά καταφύγιο μέσα στα τείχη της πόλης τους

Ραψωδία – στίχοι : Φ

Σκηνή – Γεγονός: Μονομαχία Αχιλλέα και Έκτορα. Θάνατος του Έκτορα και κακοποίηση του σώματος του από τον Αχιλλέα. Θρήνοι για το πρωτοπαλίκαρα της Τροίας.

Ραψωδία – στίχοι : Χ

Σκηνή – Γεγονός: Νεκρώσιμες τελετές και νεκρόδειπνος για τον Πάτροκλο.

Ραψωδία – στίχοι : Ψ 1-58

Ημέρα: Νύχτα προς την 28η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Ο Αχιλλέας συνομιλεί στον ύπνο του με τον Πάτροκλο.

Ραψωδία – στίχοι : Ψ 59-109

Ημέρα: 28η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Καύση του νεκρού σώματος του Πάτροκλου.

Ραψωδία – στίχοι : Ψ 110-226

Ημέρα: 29η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Ταφή των οστών του Πάτροκλου και αγώνες προς τιμήν του.

Ραψωδία – στίχοι : Ψ 227-897

Σκηνή – Γεγονός: Δεύτερη κακοποίηση του πτώματος του Έκτορα από τον Αχιλλέα.

Ραψωδία – στίχοι : Ω 1-21

Ημέρα: 29η έως 40ή ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Ένδεκα ημέρες βεβήλωσης του νεκρού Έκτορα. Οι θεοί λυπούνται το νεκρό ήρωα.

Ραψωδία – στίχοι : Ω 22-30

Ημέρα: 41η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Συνέλευση των θεών. Ο Δίας ειδοποιεί με την Ίριδα τον Πρίαμο να πάει να ικετεύσει τον Αχιλλέα.

Ραψωδία – στίχοι : Ω 31-187

Ημέρα: Νύχτα προς την 42η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Ο Πρίαμος ετοιμάζεται. Η συνάντηση του Πρίαμου και του Αχιλλέα. Η ικεσία του Πρίαμου. Ο Αχιλλέας λυτρώνει τον Έκτορα και υπόσχεται ενδεκαήμερη ανακωχή.

Ραψωδία – στίχοι : Ω 188-677

Ημέρα: 42η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Ο νεκρώσιμος νόστος του Έκτορα. Θρήνοι για τον ήρωα.

Ραψωδία – στίχοι : Ω 678-777

Ημέρα: 42η έως 50ή ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Εννέα ημέρες θρήνου και ετοιμασιών για τη νεκρική πυρά του Έκτορα.

Ραψωδία – στίχοι : Ω 778-785

Ημέρα: 51η ημέρα

Σκηνή – Γεγονός: Η ταφή του Έκτορα. Ο νεκρόδειπνος.

Ραψωδία – στίχοι : Ω 786-805

Χάρτης 2. Το Αιγαίο και η Μ. Ασία.

1. ΠΑΙΟΝΕΣ	7. ΦΡΥΓΕΣ
2. ΚΙΚΟΝΕΣ	8. ΜΑΙΟΝΕΣ
3. ΘΡΑΚΕΣ	9. ΚΑΡΕΣ
4. ΠΑΦΛΑΓΟΝΕΣ	10. ΛΥΚΙΟΙ
5. ΑΛΙΖΩΝΕΣ	11. ΣΟΛΥΜΟΙ
6. ΜΥΣΟΙ	12. ΦΟΙΝΙΚΕΣ

Εικόνα 2. Αναπαράσταση της Τροίας.

ραψωδία Α
Λοιμός – Μήνις
(Ο λοιμός – Η οργή του Αχιλλέα)

Περίληπτική αναδιήγηση

Δέκα χρόνια οι Αχαιοί πολιορκούν την Τροία και στα βάσανά τους έρχεται να προστεθεί ο θυμός του Αχιλλέα με τις ολέθριες συνέπειές

του, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με την απόφαση του Δία. Όλα ξεκίνησαν από την άρνηση του Αγαμέμνονα να επιστρέψει στον ιερέα του Απόλλωνα, Χρύση, την κόρη του, την οποία κρατούσε στη σκηνή του ως πολεμικό γέρας (= τιμητικό βραβείο). Αυτό προκάλεσε την οργή του Φοίβου, που έστειλε φοβερό λοιμό στο αχαιϊκό στρατόπεδο. Τότε ο Αχιλλέας συγκάλεσε συνέλευση του στρατού, όπου ο μάντης Κάλχας αποκάλυψε την αιτία του κακού· προέβλεψε μάλιστα κι άλλες συμφορές αν ο Αγαμέμνονας δεν ικανοποιήσει το αίτημα του Χρύση.

Μολονότι τα λόγια του μάντη εξόργισαν τον Αγαμέμνονα, δέχτηκε να επιστρέψει την κόρη, αν οι Αχαιοί του προσφέρουν κάποια άλλη στη θέση εκείνης. Στην

απαίτηση του Ατρείδη αντέδρασε ο Αχιλλέας, και ο Αγαμέμνονας απείλησε ότι, ως ανώτερος του, θα του αφαιρέσει το δικό του λάφυρο, τη Βρισηίδα. Η σύγκρουση πλέον ήταν αναπόφευκτη και θα κατέληγε σε αιματοχυσία, αν δεν επενέβαινε την κρίσιμη στιγμή η Αθηνά. Τελικά, ο Αχιλλέας αρκέστηκε σε υβριστικούς λόγους και δήλωσε ότι θα παραδώσει τη Βρισηίδα, αλλά ορκίστηκε ότι θα αποχωρήσει από τη μάχη.

Στη συνέχεια τα γεγονότα εξελίσσονται ραγδαία. Μετά τη λήξη της συνέλευσης, η Χρυσήίδα αποστέλλεται στον πατέρα της, ενώ κήρυκες έρχονται στη σκηνή του Αχιλλέα για να οδηγήσουν τη Βρισηίδα στον Αγαμέμνονα. Ο Αχιλλέας αποσύρεται στην ακρογιαλιά, όπου πικραμένος απευθύνεται στη μητέρα του, τη Θέτιδα, και της αποσπά την

υπόσχεση ότι θα μεσολαβήσει η ίδια στον Δία, για να αποκατασταθεί η τιμή του.

Οι μέρες περνούν, η Χρυσήίδα έχει επιστρέψει στην πατρίδα της, ο πόλεμος συνεχίζεται, αλλά ο Αχιλλέας μένει απομονωμένος στη σκηνή του. Τη δωδέκατη ημέρα μετά την παράκληση του ήρωα στη μητέρα του (εικοστή πρώτη μέρα της *Ιλιάδας*), η Θέτιδα ανεβαίνει στον Όλυμπο και ικετεύει τον Δία να τιμήσει το γιο της, δίνοντας υπεροχή στους Τρώες. Ο Δίας υπόσχεται στη Θέτιδα να ικανοποιήσει την παράκλησή της, αλλά κρυφά από την Ήρα, γιατί αυτή πάντα τον κατηγορεί ότι παίρνει το μέρος των Τρώων. Η συνάντησή του με τη Θέτιδα, όμως, δεν περνάει απαρατήρητη από την Ήρα, η οποία υποψιάζεται τι έχει συμβεί και

ζητάει επίμονα εξηγήσεις από το σύζυγό της. Ο Δίας εξοργίζεται και με απειλές αναγκάζει τη θεά να σωπάσει λυπημένη. Κοντά στην Ήρα σπεύδει ο Ήφαιστος, ο οποίος παρηγορεί τη μητέρα του και επαναφέρει την ευχάριστη ατμόσφαιρα στην κατοικία των θεών. Η υπόλοιπη μέρα περνά στον Όλυμπο ανέμελα, με φαγοπότι και μουσική, μέχρι που ο ήλιος δύει και καθένας πάει στο δώμα του να αναπαυτεί.

ραψωδία Α 1-53

Το προοίμιο – Η ικεσία του Χρύση

- Το θέμα του έπους: Ο θυμός του Αχιλλέα και οι συνέπειές του
- Η προϊστορία της φιλονικίας Αγαμέμνονα και Αχιλλέα
- Οι πρωταγωνιστές
- Ο ρόλος των θεών

Το προοίμιο της Ιλιάδας

«Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω
Ἄχιλλῆος οὐλομένην, ἣ μυρί'
Ἄχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε, πολλές δ'
ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν
ἠρώων, αὐτοὺς δε ἐλώρια τεῦχε
κύνεσσιν οἴωνοῖσιν τε πᾶσι, Διὸς δ'
ἔτελείετο βουλή, ἐξ οὗ δὴ τὰ
πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε
Ἄτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος
Ἄχιλλεύς.»

(A 1-7)

Εικόνα 3. Ἐνας αοιδός.
Ζωγραφική σε αμφορέα.
Παρίσι, συλλογή Rollin
(αντίγραφο).

Προοίμιο – Επίκληση της Μούσας

Ψάλλε, θεά, τον τρομερόν θυμόν
του Αχιλλέως,
πώς έγινε στους Αχαιούς αρχή
πολλών δακρύων
που ανδράγαθες ροβόλησε πολλές
ψυχές στον Άδη
ηρώων, κι έδωκεν αυτούς
αρπάγματα των σκύλων
5 και των ορνέων – και η βουλή
γενόνταν του Κρονίδα,
απ' ότ' εφιλονίκησαν κι
εχωριστήκαν πρώτα
ο Ατρείδης, άρχων των ανδρών, και
ο θεός Αχιλλέας.

στ. 1 Ψάλλε, θεά: τυπική επίκληση στη Μούσα, όπως και στον πρώτο στίχο της *Οδύσσειας*. Τις Μούσες, προστάτιδες των επιστημών και των τεχνών, θα τις επικαλεστεί ο

ποιητής και σε άλλα χωρία του έπους, για να εδραιωθεί στον ακροατή η εντύπωση ότι το έργο είναι θεόπνευστο.

τον τρομερόν θυμόν: ο ποιητής τοποθετεί στον πρώτο στίχο –στο πρωτότυπο μάλιστα η λέξη *μῆνις* (= οργή) είναι η πρώτη λέξη – την οργή του Αχιλλέα, γύρω από την οποία θα πλεχτεί» όλη η υπόθεση του έπους. Αφετηρία και κέντρο της πλοκής της *Ιλιάδας* είναι ο θυμός του Πηλείδη μετά τη σύγκρουσή του με τον Αγαμέμνονα. Στο πρωτότυπο η *μῆνις* χαρακτηρίζεται **ούλομένη** (= καταραμένη), για την οποία δηλαδή θα ευχόταν κανείς να χαθεί.

στ. 3 **ροβόλησε:** συνήθως το ρήμα χρησιμοποιείται αμετάβατο (= κατηφορίζω, κατεβαίνω με ορμή, κατρακυλώ)· εδώ έχει μεταβατική σημασία (= στέλνω, σπρώχνω κάποιον

προς τα κάτω): έστειλε τις ψυχές πολλών ηρώων στον Κάτω κόσμο.

στ. 4-5 αυτούς αρπάγματα...

ορνέων: οι ψυχές των ηρώων πήγαν στον Άδη, ενώ τα νεκρά κορμιά τους έγιναν βορά των σκύλων και των αρπακτικών πουλιών.

στ. 5 η βουλή γενόνταν του

Κρονίδη: μ' αυτό τον τρόπο εκπληρωνόταν η θέληση του γιου του Κρόνου, του Δία. Εννοείται εδώ η υπόσχεση του Δία στη μητέρα του Αχιλλέα Θέτιδα (στ. 518 κ.εξ.) ότι θα δώσει νίκες στους Τρώες, ώστε να εκτιμήσουν οι Αχαιοί την αξία του Αχιλλέα, μετά την αποχώρησή του από το πεδίο της μάχης, και έτσι να τον αποζητήσουν. Αυτός ήταν ένας τρόπος να *τιμηθεί* ο Αχιλλέας μετά την προσβολή που δέχτηκε από τον Αγαμέμνονα.

στ. 6 απ' ότ'... πρώτα: ο στίχος δίνει τη χρονική αφετηρία της δράσης και της αφήγησης.

στ. 7 Ατρείδης: ο γιος του Ατρέα. Ο ποιητής με αυτό το πατρωνυμικό εννοεί πάντα τον Αγαμέμνονα και όχι τον αδελφό του Μενέλαο. Ο Αγαμέμνονας ήταν βασιλιάς του ισχυρότερου κράτους της εποχής στον ελλαδικό χώρο, των πολύχρυσων Μυκηνών, και ήταν αρχιστράτηγος της τρωικής εκστρατείας.

θείος: θεϊκός, αυτός που κατάγεται από τους θεούς και μάλιστα από τον Δία (στο πρωτότυπο δῖος). Ο ποιητής χαρακτηρίζει τους βασιλιάδες διογενείς και διόθρεπτους. Πολλές φορές το δῖος (= θείος), χωρίς να χάσει την αρχική του σημασία, σήμαινε ένδοξος, ευγενής, έξοχος.

Και απ' τους θεούς ποιος άναψε
την έχθραν μεταξύ τους
Ο Απόλλων, όπου οργίσθηκε του
Ατρείδη βασιλέως
10 κι έφερε λώβαν στον στρατόν
που εθέριζε τα πλήθη,
ότι του εκαταφρόνεσε τον Χρύσην
ιερέα.

Ο Χρύσης στο στρατόπεδο των Αχαιών

Στων Αχαιών τα γρήγορα καράβια
τούτος ήλθε,
με λύτρα πλουσιοπάροχα την κόρη
του να λύσει·
στο χρυσό σκήπτρο τυλικτό του
Φοίβου το στεφάνι
15 εκράτει, και τους Αχαιούς
παρακαλούσεν όλους,
μα από όλους πιο πολύ τους δυο
τους γιους του Ατρέα:

Το αίτημα του Χρύση

«Ω γενναιόκαρδοι Αχαιοί,
ω βασιλείς Ατρείδες,
του Ολύμπου ας κάμουν οι θεοί,
την πόλιν του Πριάμου
αφού πορθήσεται' ευτυχείς να πάτε
στην πατρίδα·

20 αλλ' αποδώσετε σ' εμέ την
ποθητήν μου κόρην,
δεχθείτε αυτά τα λύτρα της, αν τον
υιόν του Δία
τον μακροβόλον τοξευτήν
Απόλλωνα ευλαβείσθε».

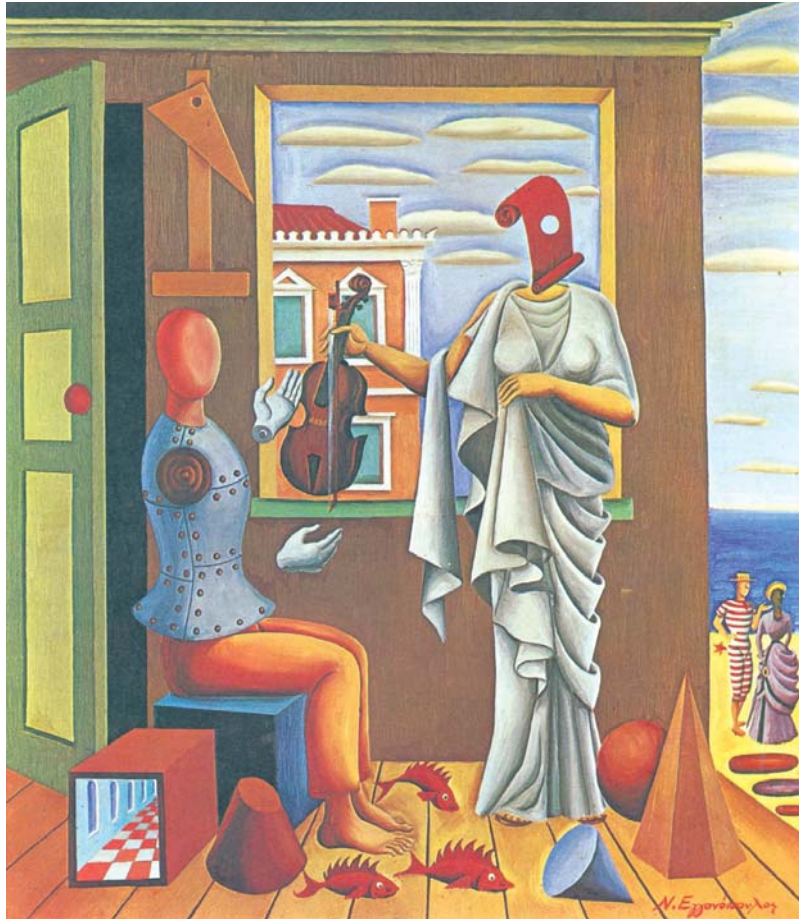

στ. 10 λώβα: λοιμός, πανούκλα, μεταδοτική ασθένεια που αποδεκάτιζε το στρατό («εθέριζε τα πλήθη»). Το λοιμό μετέδιδαν τα ποντίκια, τα οποία έστελνε ο Απόλλωνας Σμινθέας (< σμίνθος = ποντικός).

στ. 12 γρήγορα: παραδοσιακό επίθετο των πλοίων. Το επίθετο είναι κοσμητικό και όχι λειτουργικό, αφού τα καράβια των Ελλήνων βρίσκονται εννιά χρόνια τραβηγμένα στη στεριά και δεν ταξιδεύουν (πρβ. γοργά, *A* στ. 372). Παραδοσιακά επίσης επίθετα που αποδίδουν το σχήμα των πλοίων: *κοίλα* (*A* 27), *κυρτά* (*A* 171), *βαθουλά* (π.χ. *B* 602).

στ. 14 σκήπτρο... στεφάνι: το σκήπτρο ήταν μια επιμήκης ράβδος με χρυσά κοσμήματα και αποτελούσε σύμβολο εξουσίας ή δημόσιου αξιώματος. Το κρατούσαν οι βασιλιάδες, οι ιερείς, οι μάντεις, οι κήρυκες (=αγγελιαφόροι) και οι δικαστές. Εδώ το σκήπτρο (ή ιερατική ράβδος) έχει τυλιγμένη στην κορυφή του μια μάλλινη ταινία (στεφάνι ή στέφανα, *A* 374), που αποτελούσε

πιθανόν ιερό σύμβολο του
Απόλλωνα.

Εικόνα 4. Ο ποιητής και η Μούσα,
του Ν. Εγγονόπουλου, 1938.
Συλλογή Ε. Εγγονοπούλου. *Νομίζετε
ότι ο καλλιτέχνης αποδίδει με τον
πίνακα του το νόημα του 1ου στίχου;*

Η άρνηση του Αγαμέμνονα

Όλοι αλαλάξαν οι Αχαιοί, κι είπαν
τον ιερέα
να σεβασθούν και τα λαμπρά λύτρα
δεκτά να γίνουν

25 μόνος ο Αγαμέμνονας δεν
το 'στεργεν ο Ατρείδης,
αλλά κακά τον έδιωχνε και βαρύν
λόγον είπε:
«Μη σ' απαντήσω, γέροντα, σιμά
στα κοίλα πλοία
ή τώρα εδώ ν' αργοπορείς ή πάλιν
να γυρίσεις,
και μη θαρρεύεις στου θεού
το σκήπτρο και το στέμμα.

30 Αυτήν δεν θ' απολύσω εγώ·
το γήρας θα την έβρει
στο Άργος μες στο σπίτι μου
μακράν απ' την πατρίδα
να υφαίνει αυτού και σύντροφον
της κλίνης να την έχω.

Μη μ' ερεθίζεις, σύρ' ευθύς,
αν θέλεις να μην πάθεις».
Τον λόγον του εφοβήθηκε και
υπάκουσεν ο γέρος
35 την άκραν πήρε σιωπηλός
της ηχερής θαλάσσης
και όταν ευρέθη ανάμερα,
τον γόνον της ωραίας
Λητούς, μέγαν Απόλλωνα, θερμά
παρακαλούσε:

Η προσευχή του Χρύση
«Άκουσέ με, αργυρότοξε,
της Χρύσης και της θείας
Κίλλας προστάτη, κύριε
στην Τένεδο, Σμινθέα,
40 εάν σου έκτισα ναόν
να χαίρεται η καρδιά σου,
εάν ποτέ σου έκαψα μεριά
καλοθρεμμένα
ταύρων κι ερίφων, τούτον μου
τον πόθον τελείωσέ μου»

τα βέλη σου στους Δαναούς τα
δάκρυά μου ας πλερώσουν».

Εικόνα 5. Πλοίο των Αργείων.
Παράσταση από αρχαϊκό αγγείο.
Γερμανία, Μουσείο Würzburg
(αντίγραφο).

στ. 22 τον μακροβόλον τοξευτήν:
ο Απόλλωνας, ο σημαντικότερος
προστάτης θεός της Τροίας, ήταν
τοξότης και έπληττε τα θύματά του
από μακριά. Σ' αυτόν αποδιδόταν
κάθε αιφνίδιος θάνατος άντρα, ενώ
στην αδελφή του την Άρτεμη
πίστευαν ότι οφειλόταν ο ξαφνικός

θάνατος μιας γυναίκας, ιδίως στον
τοκετό.

στ. 25 στέργω: (> στοργή) αγαπώ,
δέχομαι.

στ. 31 Ἄργος: η περιοχή της Αργο-
λίδας, όπου βρισκόταν η επικρά-
τεια του Αγαμέμνονα. Το όνομα
Ἄργος σε άλλα χωρία δηλώνει την
πόλη που ήταν το βασίλειο του
Διομήδη (B 559, Δ 52), άλλοτε πάλι
τη νότια Ελλάδα και ιδιαίτερα την
Πελοπόννησο (Z 152) ή και ολόκλη-
ρη την Ελλάδα (Z 456, 1246 κ.α.).

στ. 38-39 αργυρότοξε... Σμινθέα: το
επίθετο αργυρότοξος (= με ασημέ-
νιο τόξο) αποδίδεται σταθερά στον
Απόλλωνα (βλ. σχόλ. στ. 22), γιο
του Δία και της Λητώς· γενικά τα
αντικείμενα των θεών ήταν κατα-
σκευασμένα από πολύτιμα μέταλ-
λα. Η Χρῦση και η Κίλλα ήταν πό-
λεις της Μυσίας, στον Αδραμυττινό

κόλπο της Μ. Ασίας, όπου τιμούσαν τον Απόλλωνα. Στη Χρύση, μάλιστα, του απέδιδαν το επίθετο *Σμινθεύς* (βλ. σχόλ. στ. 10).

Ο Απόλλωνας στέλνει λοιμό στο αχαϊκό στρατόπεδο

Ευχήθη και ως τον άκουσεν
ο Φοίβος ο Απόλλων,
45 κατέβη από τες κορυφές
του Ολύμπου θυμωμένος,
με τόξον και μ' ολόκλειστην
φαρέτραν εις τους ώμους.
Εβρόντησαν επάνω του τα βέλη
ως εκινήθη
ο χολωμένος και όμοιαζε την νύκτα,
ως προχωρούσε.
Των πλοίων κάθισε άντικρυ και
απόλυσε το βέλος
50 και αχός εβγήκε τρομερός απ'
τ' ασημένιο τόξο·

και αφού τους σκύλους έπληξε και
τα μουλάρια πρώτα,
εις τους ανθρώπους έριχνε
τα πικροφόρ' ακόντια
αδιάκοπα· και των νεκρών παντού
πυρές εκαίαν.

στ. 46 φαρέτρα: η θήκη μέσα στην
οποία έβαζαν τα βέλη.

στ. 48 όμοιαζε την νύκτα: τα βέλη
που βροντούν (στ. 47) και η παρο-
μοίωση του Απόλλωνα με τη νύχτα
αποδίδουν τη θυμωμένη μορφή του
θεού που προκαλεί φόβο. Έντονη
είναι η αντίθεση με τη συνηθισμένη
λαμπρή εικόνα του θεού του φωτός.

στ. 52 ακόντια: στο πρωτότυπο
κείμενο βέλη (πρβ. στ. 47, 49). Η
κλιμάκωση των στ. 51-52 αποδίδει
την πραγματικότητα ενός λοιμού: η
ασθένεια προσβάλλει πρώτα τα

ζώα, και μάλιστα τα πιο αδύναμα από αυτά, και ύστερα τους ανθρώπους. Από μια άλλη άποψη ο ποιητής προχωρεί βαθμιαία από τα πιο ασήμαντα στο πιο σημαντικό: σκύλοι, μουλάρια, άνθρωποι.

στ. 53 πυρές εκαίαν: όπως γνωρίζουμε από τις ανασκαφές, την εποχή στην οποία αναφέρονται τα περιστατικά του έπους (γύρω στο 1200 π.Χ.) επικρατούσε η συνήθεια της ταφής των νεκρών, ενώ στην εποχή του Ομήρου (περίπου 9ο-8ο αι. π.Χ.) τους έκαιγαν. Επομένως, η αναφορά του ποιητή σε «πυρές νεκρών» είναι *αναχρονισμός*, δηλαδή προβολή μιας συνήθειας της σύγχρονης με τον ποιητή εποχής σε παλαιότερη.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Προοίμια από το έργο του ΗΣΙΟΔΟΥ

1. Θεογονία (στ. 1-2 και 22-24)

*«Με τις Ελικωνιάδες Μούσες ας
αρχίσει το τραγούδι μας· κατοικούν
τον Ελικώνα, όρος μέγα κι ιερό,
[...]*

*Κάποτε εκείνες δίδαξαν τον Ησίοδο
το ωραίο τραγούδι, την ώρα που
βοσκούσε το κοπάδι του, στου
θεϊκού Ελικώνα τις πλαγιές».*

2. Έργα και Ημέραι (στ. 1-5 και 11-13)

*«Μούσες της Πιερίας, δόξα σας το
τραγούδι, ελάτε πάλι, ανιστορήσετε
τον Δία, υμνώντας τον πατέρα σας.
Για κείνον γίνονται οι θνητοί άλλοτε
άδοξοι, άλλοτε δοξασμένοι· ονομα-
στοί κι ανώνυμοι, όπως το θέλει ο
μέγας Δίας.*

[...]

Άκουσε τώρα, επάκουσε
επιβλέποντας, το δίκαιο κράτησε
στον ίσιο δρόμο, Δία εσύ·
αλλά κι εγώ έχω να πω στον
Πέρση* την αλήθεια».

(Εκλογές από τον Ησίοδο,
μετάφραση-επιλεγόμενα
Δ.Ν. Μαρωνίτης, εκδ.
Το Ροδακίό, Αθήνα 1995)

* Πέρσης: αδελφός του ποιητή,
προς τον οποίο απευθύνεται το
ποίημα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ Ή ΕΡΓΑΣΙΑ

1. Ποιο είναι το θέμα της *Ιλιάδας* και πώς το οριοθετεί χρονικά ο ποιητής;
2. Ποιοι είναι οι πρωταγωνιστές της ενότητας (άνθρωποι και θεοί) και

ποιος είναι ο ρόλος τους (ολοφάνερος ή αφανής);

3. Στη σύγκρουση Αγαμέμνονα και Χρύση φαινομενικά νικητής αναδεικνύεται ο αρχιστράτηγος. Στην εμφάνιση όμως και στο λόγο του ιερέα λανθάνουν κάποιοι υπαινιγμοί που μας προΐδεάζουν ότι η τελική επικράτηση θα είναι δική του. Να επισημάνετε αυτά τα στοιχεία, που δίνονται υπαινικτικά από τον ποιητή.

4. Η προσευχή του Χρύση ακολουθεί το συνηθισμένο θρησκευτικό τυπικό της εποχής. Αφού επισημάνετε και απαριθμήσετε τα τυπικά στοιχεία της προσευχής, να τη συγκρίνετε με μια σημερινή (π.χ. την «Κυριακή προσευχή») και να σημειώσετε ομοιότητες και διαφορές. [Ενδεικτικές Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης: Πολιτισμός,

Ομοιότητα – Διαφορά]

5. Στην περιγραφή των θυμάτων του λοιμού ο ποιητής κλιμακώνει την αφήγηση προχωρώντας από το πρώτο και λιγότερο σημαντικό θέμα (θάνατος σκύλων) στο τρίτο και πιο σπουδαίο (θάνατος ανθρώπων). Η τεχνική αυτή λέγεται «νόμος των τριών». Θυμηθείτε σε ποια άλλα μαθήματα (π.χ. Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ.) ο αριθμός *τρία* χρησιμοποιείται ανάλογα (ως νόμος, κανόνας, σύστημα) και καταγράψτε αυτές τις περιπτώσεις. [Ενδεικτικές Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης: Σύστημα, Αναλογία, Συμμετρία, Ταξινόμηση]

6. Αφού θυμηθείτε το προοίμιο της *Οδύσσειας* και διαβάσετε τα προοίμια του Ησίοδου (βλ. Παράλληλα κείμενα), να κάνετε συγκρίσεις με το προοίμιο της *Ιλιάδας*.

ραψωδία Α 54-306
Συνέλευση των Αχαιών
Η σύγκρουση του Αχιλλέα με τον
Αγαμέμνονα

- Αποκάλυψη της αιτίας του κακού:
ο ρόλος του Αχιλλέα
- Φιλονικία Αχιλλέα και Αγαμέμνονα
- Άχιλλέως μῆνις

Εικόνα 6. Ο Αχιλλεύς,
ερυθρόμορφος αμφορέας,
450 περίπου π. Χ. Ρώμη,
Μουσείο Βατικανού
(αντίγραφο)

**Ο Αχιλλέας συγκαλεί συνέλευση
του στρατού.**

Τα θεία βέλη στον στρατόν
πετούσαν εννιά μέρες,
55 και την δεκάτην τον λαόν
συγκάλεσε ο Πηλείδης,

ως η θεά τον δίδαξεν η Ήρα
η λευκοχέρα,
που εθλίβονταν τους Δαναούς να
βλέπει πως πεθαίνουν.
Και αφού συνάχθηκε ο λαός εις
ένα μέρος όλος,
ο γοργοπόδης Αχιλλεύς σηκώθη
και τους είπε·

60 «Ατρείδη, να γυρίσουμε,
θαρρώ, θ' αναγκασθούμε
στα γονικά μας άπρακτοι, αν
δεν πεθάνουμ' όλοι,
αφού μας φθέρνει λοιμική
και πόλεμος αντάμα.
Λοιπόν ας ερωτήσομεν ή μάντιν
ή ιερέα
ή ονειροκρίτην – έρχεται και
τ' όνειρο απ' τον Δία –

65 να ειπεί γιατί εχόλωσε τόσο
σ' εμάς ο Φοίβος·
μη κάποιο τάμα του έλειψε, μη
του' λειψ' εκατόμβη·

ίσως, αν του καούν αρνιά και ερίφια
διαλεμένα,
θελήσει το θανατικό να διώξει
από κοντά μας».

στ. 54 εννιά: τυπικός αριθμός που σημαίνει μεγάλη ποσότητα. Εδώ δηλώνει μεγάλη χρονική διάρκεια (= μέρες και μέρες). Οι τυπικοί ομηρικοί αριθμοί είναι συνήθως πολλαπλάσια του 3, π.χ. δώδεκα ημέρες διαρκεί το ταξίδι των θεών στη χώρα των Αιθιοπών, εννιά ημέρες κουβαλούν ξύλα για την πυρά του Έκτορα (Ω 785) κτλ.

στ. 56 η Ήρα η λευκοχέρα: η Ήρα και η Αθηνά, εξαιτίας της προσβολής που τους έκανε ο Πάρης με την κρίση του δίνοντας «το μήλον της έριδος» στην Αφροδίτη, θα βρίσκονται σε όλη τη διάρκεια του πολέ-

μου στο πλευρό των Ελλήνων. Το επίθετο *λευκοχέρα* χρησιμοποιείται για να τονίσει την ομορφιά μιας θεάς ή μιας θνητής.

στ. 59 γοργοπόδης: παραδοσιακό κοσμητικό επίθετο του Αχιλλέα (πρβ. στ. 122 *φτερόποδος* = πολύ γρήγορος στα πόδια, σαν να είχε φτερά και να πετούσε).

στ. 63-64 μάντης, ιερέας, ονειροκρίτης: οι μάντεις ερμήνευαν γενικά τα σημάδια των θεών· οι ιερείς ήταν υπεύθυνοι για τις τελετουργίες προς τους θεούς, αλλά και προφήτευαν μέσω των θυσιών, ενώ οι ονειροκρίτες προφήτευαν με βάση τα όνειρα, τα οποία επίσης έστελναν οι θεοί. Η αναφορά σε όλους αυτούς συγχρόνως δηλώνει με έμφαση την κρισιμότητα της κατάστασης, ώστε να απαιτείται με κάθε μέσο να αποκαλυφθεί η αιτία του κακού.

στ. 66 εκατόμβη: θυσία εκατό βοδιών, δηλαδή πλούσια θυσία, στην οποία τα ζώα που σφαγιάζονται μπορεί να μην είναι βόδια, αλλά αρνιά και γίδια, όπως εδώ, και ίσως λιγότερα από εκατό (π.χ. Σ 93 και 115).

Ο μάντης διστάζει

Αυτά είπε κι εκάθισε· και τότε
ο Θεστορίδης
70 ο Κάλχας εσηκώθηκεν,
ορνεοσκόπος πρώτος
που εγνώριζ' όλα μέλλοντα,
παρόντα, περασμένα
και οδήγησε στην Ίλιον των Αχαιών
τα πλοία
μ' αυτό το πνεύμα μαντικό που του
'χε δώσει ο Φοίβος.
Σ' αυτούς καλοπροαίρετα τότε
ομιλούσ' εκείνος:

75 «Με προσκαλείς, δίφιλε
Πηλείδη, να εξηγήσω,
πώς εγεννήθηκε ο θυμός
του μακροβόλου Φοίβου·
θέλει το ειπώ· μόνον εσύ στοχάσου
και όμοσέ μου
να με βοηθήσεις πρόθυμα με λόγον
και με χέρι,
ότι θ' ανάψω την χολήν ανδρός
που των Αργείων

80 δεσπόζει και όλ' οι Αχαιοί
του είναι υποταγμένοι·
όταν θυμώσει στον μικρόν, νικά
ο βασιλέας·
ότι αν χωνεύσει την χολήν
σ' εκείνην την ημέραν,
όμως το πάθος άσπονδο στα στήθη
μέσα τρέφει
να ξεθυμάνει στο εξής· και σκέψου
αν θα με σώσεις».

Οι διαβεβαιώσεις του Αχιλλέα

85 Και ο γοργοπόδης προς αυτόν
Πηλείδης αποκρίθη:
«Άφοβα λέγε τον χρησμόν όποιον
ηξεύρει ο νους σου·
ότι, μα τον Απόλλωνα, που
τες ευχές ακούει,
Κάλχα, και συ των Δαναών
προσφέρεις τους χρησμούς του,
όσο εγώ ζω κι εδώ στην γην βλέπω
το φως του ηλίου,

90 βαρύ κανείς επάνω σου το χέρι
δεν θα βάλει
των Δαναών όλων κανείς, και μήτε
ο Αγαμέμνων
που σήμερα των Αχαιών καυχάται
ότ' είναι ο πρώτος».

Η αιτία του κακού

Και ο μάντις ο ακατάκριτος επήρε
θάρρος κι είπε:
«Τάμα ποσώς δεν του 'λειψε, μήτ'

εκατόμβη, αλλ' είναι
95 ο ιερέας αφορμή, που αφήφης·
ο Ατρείδης·
την κόρη δεν απόλυσε, τα λύτρα
δεν εδέχθη,
ιδού γιατί μας έθλιψε και θα μας
θλίψει ο Φοίβος.
Ουδ' απ' τους Δαναούς ποτέ την
λοιμική θα διώξει
πριν δοθεί οπίσω του πατρός
η λαμπρομάτα κόρη
100 άλυτρη, ανεξαγόραστη και
αγίαν εκατόμβην
στον Χρύσην αποστείλομεν·
τότ' ίσως ίλεως γίνει».

στ. 70-73 Ο Κάλχας ήταν οιωνοσκόπος (ή ορνεοσκόπος), εξηγούσε δηλαδή το πέταγμα των πουλιών, αλλά και μάντης με την ευρύτερη έννοια· τη μαντική του ικανότητα

την όφειλε στον Απόλλωνα. Αυτός είχε προφητέψει στην Αυλίδα την ανάγκη θυσίας της Ιφιγένειας, γεγονός που υπαινίσσεται ο ποιητής στους στ. 72 και 107.

στ. 75 διίφιλε: επίθετο ανάλογο με το *θείος* (στ. 7) · αποδίδεται σε πολλούς ήρωες και δηλώνει αυτόν που είναι αγαπητός στο Δία.

στ. 78-79 όμοσέ μου... με λόγον και με χέρι: ορκίσου ότι θα με υπερασπιστείς με κάθε μέσο. Ο Κάλχας αποσκοπεί να εξασφαλίσει την προστασία του Αχιλλέα με λόγια και πράξεις.

στ. 79 ανάβω την χολήν: εξοργίζω κάποιον, ενώ χωνεύω την χολήν (στ. 82): καταπίνω την οργή μου, συγκρατώ το θυμό μου (πρβ. στ. 381 *με χολήν* = με θυμό, θυμωμένος, χολωμένος).

στ. 93 ακατάκριτος: τέλειος, φημισμένος.

στ. 99 λαμπρομάτα: το επίθετο αποδίδει τη λάμψη των ματιών της όμορφης κόρης.

στ. 100 άλυτρη, ανεξαγόραστη: η Χρυσήίδα θα δοθεί στον πατέρα της χωρίς λύτρα.

στ. 101 γίνομαι ίλεως: εξιλεώνομαι, εξευμενίζομαι.

Αντίδραση του Αγαμέμνονα

Αυτά είπε κι εκάθισε· σηκώθη
ευθύς ο ήρως
πολλών κυρίαρχος λαών,
ο Ατρείδης Αγαμέμνων
φαρμακωμένος· και η χολή
τα μαύρα σωθικά του
105 πλημμύριζ' όλα, και άστραφταν
τα μάτια του ωσάν φλόγες.
Με βλέμμα κακοσήμαντο

στον Κάλχαντα είπε πρώτα:
«Μάντι κακών, όχι, ποτέ πρόσχαρο
τι δεν μου 'πες,
και ο νους σου πάντοτε αγαπά
κακά να προμαντεύει·
λόγον δεν είπες συ ποτέ καλόν ούτ'
έχεις πράξει.

110 Και τώρα εδώ στους Δαναούς
χρησιμοποιείς και λέγεις,
οπώς για τούτο συμφορές
τους δίδει ο μακροβόλος,
ότι την πλούσια ξαγορά
της θυγατρός του Χρύση
δεν δέχθηκα· ναι, θέλω εγώ
καλύτερα την κόρη
σπίτι μου, αφού την προτιμώ
της νυμφευτής μου ακόμα

115 της Κλυταιμνήστρας και
ποσώς κατώτερη δεν είναι
στην κλάση, στο ανάστημα,
στη γνώμη και στα έργα.
Και όμως αν συμφέρει αυτό, θε να

την αποδώσω·
το καλό θέλω του λαού, ποτέ
τον όλεθρό του·
αλλά δώρο ετοιμάσετε σ' εμένα
ευθύς, τι μόνος
120 εγώ δεν πρέπει αδώρητος να
μείνω των Αργείων
και όλοι το βλέπετε ότι αλλού
το δώρο μου πηγαίνει».

στ. 107 ποτέ πρόσχαρο τι δεν μου
έπες: ο Αγαμέμνονας αποδέχεται
απρόθυμα την εξήγηση του Κάλχα-
ντα, γιατί και παλαιότερα οι προφη-
τείες του μάντη ήταν δυσάρεστες γι'
αυτόν (βλ. σχόλ. στ. 70-73).

στ. 122 ισόθεος: όμοιος με θεό. Το
επίθετο προέρχεται από τη
μυκηναϊκή ηρωλατρία· οι ήρωες
θεωρούνταν όντα ανάμεσα στους
ανθρώπους και τους θεούς.

Σύγκρουση Αχιλλέα και Αγαμέμνονα

Του αντείπεν ο φτερόποδος
ισόθεος Πηλείδης:
«Ένδοξε Ατρείδη, περισσά
φιλόπλουτε, τι λέγεις;
Οι μεγαλόψυχοι Αχαιοί πώς θα σου
δώσουν δώρον;

125 Μη κάπου λάφυρα κοινά
γνωρίζομε αφημένα;
Όσ' απ' τες χώρες πήραμε,
εμοιρασθήκαν όλα
και να τα ξανακάμομε σωρό δεν
είναι πρόπον·
αλλά συ τώρα στον θεόν απόλυσε
την κόρη,
και τετραπλά θ' ανταμειφθείς, αν
ποτέ δώσει ο Δίας

130 οι Αχαιοί να πάρομε
την πυργωμένην Τροίαν».·
Και προς αυτόν απάντησεν ο μέγας
Αγαμέμνων:

άντρες συνήθως τους σκότωναν, επειδή η πώλησή τους ήταν δύσκολη όσο δεσμεύονταν από την πολιορκία και δύσκολα μετακινούνταν.

στ. 142 **θεία θάλασσα:** όλα τα στοιχεία της φύσης (ποτάμια, γη, αιθέρας) χαρακτηρίζονται από τον Όμηρο **θεία**, γιατί είναι ανώτερα από τη φύση του ανθρώπου.

μαύρο: παραδοσιακό, σταθερό επίθετο των πλοίων, που αποδίδει το χρώμα τους, επειδή τα έβαφαν πιθανόν με πίσσα (πρβ. επίσης σχόλ. στ. 12).

στ. 145 **οι βουληφόροι:** αυτοί που έπαιρναν μέρος στη συνέλευση των αρίστων και εξέφραζαν την άποψή τους, δηλαδή οι αρχηγοί των αγημάτων.

στ. 146 **Αίας:** ο Τελαμώνιος, ο οποίος οδηγούσε δώδεκα πλοία από τη Σαλαμίνα (B 557).

Ο Ιδομενέας ήταν αρχηγός των Κρητών και οδηγούσε μαζί με τον Μηριόνη ογδόντα πλοία (B 645-652). Ο Οδυσσέας ήταν αρχηγός δώδεκα πλοίων με άντρες από την Κεφαλονιά, την Ιθάκη, τη Ζάκυνθο και τα μέρη τής απέναντι στεριάς (B 631-635).

Άγρια τον εκοίταξε και απάντησε
ο Πηλείδης:

150 «Ωιμένα πανουργότατε, μ’
αναίδειαν ενδυμένε,
και ποιος από τους Αχαιοούς θα
δράμει, αν τον ζητήσεις,
είτε εις ταξίδι πρόθυμος, είτε εις
πολέμου αγώνα;
Εγώ δεν ήλθα εξ αφορμής των
λογχοφόρων Τρώων
να πολεμήσ’, ότι ποσώς εκείνοι δεν
μου πταίουν·

155 τα βόδια μήτε τ' άλογα δεν
βγήκαν να μου πάρουν
μήτε στην μεγαλόσβολην,
την ανδροθρέπτραν Φθίαν
ποτέ μου εβλάψαν τους καρπούς,
ότ' είναι ανάμεσόν μας
όρη κατάσκια πολλά και πέλαγ'
αγριωμένα·
αλλά για τον Μενέλαο και,
αναίσχυντε, για σένα

160 ήλθομεν όλοι εκδίκησιν
να πάρομε των Τρώων,
και συ, ω σκυλοπρόσωπε,
λησμονημένα τα 'χεις.
Και τώρ' αυτό το δώρο μου
να πάρεις φοβερίζεις
που 'ναι αμοιβή των κόπων μου κι
οι Αχαιοί μου εδώσαν·
κι ίσια με σε δεν έχω εγώ δώρο
καλό ποτέ μου,

165 όταν καλά τειχόκαστρα
πατούμε της Τρωάδος·

αλλά το βάρος του σφοδρού
πολέμου πρώτος έχω
εγώ και αν τύχει μοιρασμός, τρανό
συ παίρνεις δώρο,
κι εγώ με δώρο μικροστό και
αγαπητό γυρίζω
στες πρύμνες από τον σκληρόν
αγώνα του πολέμου·

170 στην Φθίαν τώρ' αναχωρώ·
καλύτερα να γύρω
στον τόπον μου με τα κυρτά
καράβια, και δεν θέλω
εδώ να μείνω ατίμητος τα πλούτη
να σου αυξήσω».

Και προς αυτόν απάντησεν ο μέγας
Αγαμέμνων:

«Φύγε, αν το θέλεις, φύγ' ευθύς·
και χάριν μου να μένεις,

175 εγώ δεν σε παρακαλώ· κοντά
μου υπάρχουν και άλλοι
να με δοξάσουν, κι έξοχα
ο πάνσοφος Κρονίδης·

και άλλος μ' εμέ να συγκριθεί και
όμοιος να γίνει εμπρός μου».

στ. 156 Φθία: μαζί με την Ελλάδα, που στο ιλιαδικό έπος είναι μια περιοχή στη Θεσσαλία, αποτελούν το βασικό τμήμα της επικράτειας του Πηλέα, του πατέρα του Αχιλλέα. Η περιοχή χαρακτηρίζεται *μεγαλόσβολη* (= με γόνιμο έδαφος) και *ανδροθρέπτρα* (= που τρέφει τους άντρες), δηλαδή εύφορη.

στ. 159-160 Ο Αχιλλέας υποστηρίζει ότι δε συμμετέχει στην εκστρατεία για προσωπικούς λόγους. Όλοι, εξάλλου, έχουν έρθει να βοηθήσουν τον Μενέλαο να εκδικηθεί τους Τρώες για την αρπαγή της Ελένης. Από άλλες πηγές (Ησίοδος, *Κατάλογος, Ηοίαι*) μαθαίνουμε ότι όλοι οι ήρωες, όταν ήταν μνηστήρες της

Ελένης, πριν από το γάμο της με τον Μενέλαο, είχαν ορκιστεί να συμπαρασταθούν όλοι μαζί στο μέλλοντα γαμπρό αν κάποιος άρπαζε τη νύφη με τη βία. Ο Αχιλλέας όμως δεν ήταν δεμένος ούτε με αυτό τον όρκο, γιατί δεν υπήρξε μνηστήρας της Ελένης, αφού τότε ήταν πολύ μικρός και εκπαιδευόταν στο Πήλιο από τον Κένταυρο Χείρωνα.

στ. 161 σκυλοπρόσωπος: αναιδής, θρασύς. Συχνά στους ανατολικούς λαούς ο σκύλος συμβόλιζε την αναίδεια. Πρβ. στ. 150 και 226.

στ. 165 καλά τειχόκαστρα: μικρές πόλεις στην περιοχή της Τρωάδας, που ήταν οχυρωμένες με τείχη. Βλ. σχόλ. στ. 126.

στ. 169 στες πρύμνες: εκεί που είναι δεμένα τα πλοία, στον καταυλισμό των Μυρμιδόνων.

στ. 185 την κόρην του Βρισέως: τη

Βρισηίδα, την οποία πήρε αιχμάλωτη ο Αχιλλέας, όταν κυρίευσε την πατρίδα της τη Λυρνησσό, μια μικρή πόλη της Τρωάδας. Την ιστορία της τη διηγείται η ίδια, όταν θρηνεί το νεκρό Πάτροκλο (Τ 286-299).

Επέμβαση της Αθηνάς την κρίσιμη στιγμή

Τα λόγια τούτα επλήγωσαν
τα σπλάχνα του Αχιλλέως
190 κι έστρεψε δύο στοχασμούς
μες στα δασιά του στήθη·
ή θε να σύρει απ' το πλευρό
το ακονισμένο ξίφος
και αφού σκορπίσει όλους εκεί, να
σφάξει τον Ατρείδην,
ή να σιγάσει την οργήν κρατώντας
την ψυχήν του·
κι αυτά ως διαλογίζονταν στον νουν
και από την θήκην

195 το μέγα ξίφος έσερνε,
κατέβηκε ουρανόθεν
η Αθηνά, την έστελνεν η Ήρα
η λευκοχέρα,
οπού αγαπούσε ολόψυχα
παρόμοια και τους δύο·
του εστήθη οπίσω κι έπιασε
τα ολόξανθα μαλλιά του,
σ' εκείνον μόνον φανερή και
αθώρητη στους άλλους.

200 Ξιπάσθη αυτός, εστράφηκε κι
εγνώρισεν αμέσως
την Αθηνά που φοβερήν στα μάτια
λάμπιν είχε·
και ομίλησε προς την θεάν με λόγια
φτερωμένα:
«Τ' ήλθες και συ, ω του Διός
του αιγιδοφόρου κόρη;
Του Ατρείδη Αγαμέμνονος να ιδείς
την αδικίαν;

205 Αλλά σου λέγω καθαρά και
πίστευσε· με τούτες

τες έπαρσές του γρήγορα θα χάσει
την ζωήν του».

Και η γλαυκόφθαλμη θεά σ' εκείνον
απεκρίθη:

«Κατέβηκ' απ' τον ουρανόν να
παύσω την οργήν σου,
εάν μ' ακούσεις· μ' έστειλεν η Ήρα
η λευκοχέρα,

210 που ολόψυχα σας αγαπά
παρόμοια και τους δύο·
έλα, την μάχην άφησε, το ξίφος σου
μη σύρεις,
μόνον με λόγια τ' όνειδος που
αυτός θα πάθει ειπέ του.

Ότι να γίνει θέλ' ιδείς αυτό που σου
προλέγω·
τρίδιπλα δώρ' ατίμητα θα λάβεις
μιαν ημέρα

215 γι' αυτήν την ύβριν· τώρα συ
κρατήσου και άκουσέ μας».

Κι ο φτεροπόδης προς αυτήν
Πηλείδης αποκρίθη:

«Πρέπει, ω θεά, των δύο σας
να σεβασθώ τον λόγον,
αν κι είν' η οργή μου φοβερή· και
όμως αυτό συμφέρει,
όπου υπακούει στους θεούς κι
αυτοί τον εισακούουν».

220 Είπε και από την αργυρήν
λαβήν με το βαρύ του
χέρι στην θήκην άμπωσε πάλι
το μέγα ξίφος
πειθόμενος στην Αθηνά· κι εκείνη
πάλι ανέβη
στον Όλυμπον μες στους θεούς,
στα δώματα του Δία.
Με βαρείς λόγους έπειτα και πάλιν
ο Πηλείδης

225 προς τον Ατρείδη εστράφηκεν,
ουδ' έπαυε η χολή του:

226 «Ω μέθυσε, σκυλόματε, και
με καρδιάν ελάφου!
μήτε ποτέ με τον λαόν
ν' αρματωθείς για μάχην,

μήτε εις καρτέρι να οδηγείς
τους πρώτους πολεμάρχους
ετόλμησες· σου φαίνονται τρόμος
θανάτου εκείνα·

230 καλύτερα στο στράτευμα
των Αχαιών σ' αρέσει
όποιος σ' εσένα αντιλογά,
να του αφαιρείς τα δώρα·
τώόντι αχρείους κυβερνάς,
λαοφάγε βασιλέα!
αλλιώς αυτό το αδίκημα θα ήταν
το ύστερό σου·
αλλ' έναν λόγον θα σου ειπώ, και
ομόνω μέγαν όρκον·

235 ναι, μα το σκήπτρο τούτ'
οπού κλαδί δεν βγάζ' ή φύλλα,
καθώς αφήκε τον κορμόν στα όρη
εκεί που εκόπη,
και δεν θ' αναχλωράνει, αφού
τα φύλλα και το φλούδι
γύρω του ελέπισε ο χαλκός, και
το φορούν στο χέρι

οι δικαιοκρίτες Αχαιοί τους νόμους
να φυλάγουν,
240 όπως τους έδωκεν ο Ζεϋς, και
θα 'ναι μέγας όρκος·
θ' αποζητήσουν οι Αχαιοί μια μέρα
τον Πηλείδη
όλοι και συ περίλυπος την δύναμιν
δεν θα 'χεις
να τους βοηθείς, όταν πολλούς θα
στρώσει χάμω η λόγχη
του ανθρωποφόνου Έκτορος και σε
θα τρώγει ο πόνος,
245 που αφήφησες των Αχαιών
τον πρώτον πολεμάρχον».·
Είπε και χάμω επέταξε
το χρυσοκαρφωμένο
σκήπτρο και πάλι εκάθισε· και από
το άλλο μέρος
του Ατρείδη έβραζε η χολή·

στ. 190 έστρεψε δυο στοχασμούς: ο Αχιλλέας είναι για μια στιγμή διχασμένος· ταλαντεύεται ανάμεσα σε δυο σκέψεις: να τραβήξει το ξίφος του ή όχι;

στ. 195 ουρανόθεν: οι θεοί άλλοτε εμφανίζονται από τον Όλυμπο, όπου βρίσκεται και η κατοικία τους, και άλλοτε από τον ουρανό. Άλλωστε, οι πιο ψηλές κορφές του Ολύμπου χάνονται μέσα στα σύννεφα, σαν να αγγίζουν τον ουρανό.

στ. 200 ξιπάσθη αυτός: βρέθηκε σε αμηχανία, τα' χασε, ξαφνιάστηκε.

στ. 202 φτερωμένα λόγια: τα λόγια χαρακτηρίζονται φτερωμένα (πρβ. *έπεα πτερόεντα*), επειδή διασχίζουν γρήγορα τον αέρα σαν πουλιά και κατευθύνονται από τον ομιλητή στον ακροατή.

στ. 203 αιγιδοφόρος: σταθερό επίθετο του Δία, επειδή κρατούσε («έφερε») την αιγίδα, δηλαδή την ασπίδα του, που ήταν φτιαγμένη από δέρμα αίγας (= γίδας, κασίκας) και φιλοτεχνημένη από τον Ήφαιστο. Όταν ο Δίας την έσειε, προκαλούσε πανικό (αστραπές και βροντές: καταιγίδα).

στ. 207 γλαυκόφθαλμη (γλαυκῶπις στο πρωτότυπο): μια πρώτη ερμηνεία είναι «αυτή που έχει μάτια γλαύκας» (= κουκουβάγιας), το πτηνό-σύμβολο της θεάς της σοφίας, κατάλοιπο ίσως ενός παλαιότερου ζωομορφισμού (πρβ. βοῶπις η Ήρα). Μια δεύτερη σημασία είναι «η θεά με τα γαλανά (γλαυκά) μάτια». Και στις δυο περιπτώσεις πάντως, αυτό που θέλει να δηλώσει ο ποιητής είναι ότι τα φοβερά μάτια της

θεάς άστραφταν, καθώς βρισκόταν σε υπερένταση.

στ. 214-215 δώρ' ατίμητα... την ύβριν: συγκράτησε το θυμό σου σήμερα και δε θα αργήσει η μέρα που θα λάβεις ανεκτίμητα, πολύτιμα δώρα για την τωρινή προσβολή.

στ. 220-221 άμπωσε πάλι το μέγα ξίφος: έσπρωξε πάλι το ξίφος στη θήκη του.

στ. 226 σκυλόματε, και με καρδιάν ελάφου: αναιδή (βλ. σχόλ. στ. 161) και δειλέ.

στ. 232 αχρείους κυβερνάς: το νόημα της φράσης ολοκληρώνεται στον επόμενο στίχο: αν δεν ήταν αχρείοι αυτοί που κυβερνάς, θα ξεσηκώνονταν εναντίον σου, ώστε η τωρινή αδικία που διαπράττεις να ήταν η τελευταία πράξη σου.

λαοφάγος (στο πρωτότυπο δημοβόρος): αυτός που ιδιοποιείται

τα αγαθά που ανήκουν σε όλο το στράτευμα (λαός = στρατός).

στ. 234 ομόνω (< ὄμνυμι): ορκίζομαι (βλ. σχόλ. στ. 78-79).

στ. 238 ελέπισε ο χαλκός: το χάλκινο μαχαίρι ή γενικά κάποιο κοπτικό εργαλείο τού αφαίρεσε το φλοιό. Τα έπη περιγράφουν την Εποχή του Χαλκού, δηλαδή την περίοδο πριν από την Εποχή του Σιδήρου (περίπου 1100 π.Χ.), όταν τα εργαλεία κατασκευάζονταν από ορείχαλκο.

στ. 238-239 το φορούν... οι δικαιοκρίτες: το κρατούν όσοι ασκούν δικαστική εξουσία, όπως οι βασιλιάδες (πρβ. σχόλ. στ. 14 και εικόνα 8).

στ. 244 του ανθρωποφόνου Έκτορος: ο Έκτορας, γιος του Πρίαμου και της Εκάβης, είναι ο αρχηγός των Τρώων και ο πιο ισχυρός πολέμαρχός τους, γι' αυτό χαρακτηρίζεται ανθρωποφόνος ή ανδροφόνος.

στ. 246 χρυσοκαρφωμένο:
στολισμένο με χρυσά καρφιά.

Μεσολάβηση του Νέστορα

τότ' εσηκώθη ο Νέστωρ,
ο γλυκολόγος, λιγυρός ομιλητής
της Πύλου

250 που ωσάν το μέλι η λαλιά
του εκύλ' από τα χείλη·
δυο γενεές είχαν σβησθεί
των πρόσκαιρων ανθρώπων,
στην Πύλον, συνομήλικοι και
συνανάστροφοί του,
τώρα εις την τρίτην γενεάν
βασίλευεν ο γέρος·
αυτός τότε καλόγνωμα σ' εκείνους
ομιλούσε:

255 «Ωιμέ! στην γην των Αχαιών
μεγάλη θλίψις ήλθε!
πόσην θα είχε ο Πρίαμος χαρά και
τα παιδιά του
και πόσον όλος ο λαός

θα ευφραίνονταν της Τροίας,
που μάχεσθε αν εμάθαιναν οι δύο
σεις που είσθε
οι κορυφές των Δαναών
στην γνώση και στα όπλα.

260 Και ακούσετέ με, ότ' είσθε σεις
κι οι δύο νεώτεροί μου,
ότι με άνδρες έσμιξα πολύ
καλύτερους σας,
σ' άλλους καιρούς και αυτοί ποσώς
δεν μ' εκαταφρονούσαν.
Άνδρες δεν είδα ή θα ιδώ ποτέ μου
ωσάν εκείνους,
Πειρίθοον και Δρύαντα, καλόν λαών
ποιμένα,

265 Καινέα και Εξάδιον,
Πολύφημον τον θείον
και ακόμα τον ισόθεον Θησέα
τον Αιγείδην,
ωσάν αυτούς ανίκητοι θνητοί δεν
γεννηθήκαν,
σφόδρ' ανδρειωμένοι εμάχονταν

με σφόδρ' ανδρειωμένους,
μ' άγρια θεριά βουνίσια, και,
ω θαύμα, τ' αφανίσαν·

270 και εγώ με κείνους έσμιγα
φερμένος απ' την Πύλον
μέσ' από μέρη μακρινά, και αυτοί
με προσκαλέσαν
κι έκαμνα εγώ το μέρος μου
στες μάχες, πλην κανένας
απ' όσους τώρα τρέφ' η γη
μ' αυτούς δεν θα μετριόνταν
και όμως εκείνοι πρόθυμοι
στες συμβουλές μου εκλίναν·

275 αλλά και σεις ακούτε με για
το καλύτερό σας·
μήτε συ, μεγαλόψυχε, την κόρην
του αφαιρέσεις
που του εδωρήσαν οι Αχαιοί, και
μήτε συ, Πηλείδη,
θελήσεις ν' αντιμάχεσαι στον μέγαν
βασιλέα,
διότι κάτι ανώτερα τιμάται

ο σκηπτροφόρος

280 εκείνος οπού ευδόκησε
να τον δοξάσει ο Δίας·
δυνατός είσαι και θεά σ' εγέννησε
μητέρα,
αλλ' είναι αυτός ανώτερος
για τους πολλούς που ορίζει·
και συ να σβήσεις τον θυμόν,
Ατρείδη, σ' εξορκίζω·
μη του Πηλείδη οργίζεσαι, που
ασάλευτ' είναι σ' όλους

285 τους Αχαιοούς προφυλακή
του φθαρτικού πολέμου».·
Και προς αυτόν απάντησεν ο μέγας
Αγαμέμνων:
« Όλα τα είπες, γέροντα, καλά και
μετρημένα·
αλλ' αυτός θέλει ανώτερος να είναι
και όλων πρώτος
να 'χει όλους αποκάτω του,
να βασιλεύει σ' όλους,

290 όλους να ορίζει· αυτό κανείς

δεν θα δεχθεί, πιστεύω·
κι εάν οι αθάνατοι θεοί πολεμιστήν
τον κάμαν

με τούτο και τον έβαλαν
ονειδισμούς να λέγει;»

Εκεί τον λόγον του 'κοψεν
ο ισόθεος Πηλείδης:
«Αληθινά δειλόψυχον θα μ' έλεγαν
και αχρείον,

295 αν σ' ό,τ' ειπείς θα έστεργα
την κεφαλήν να κλίνω·
αυτά στους άλλους πρόσταζε, και
διαταγές εμένα
μη δίδεις, ότι στο εξής ποτέ δεν
θα σ' ακούσω·

κι έν' άλλο ακόμα θα σου ειπώ, και
ας το φυλάξει ο νους σου·
με σε ή μ' άλλους πόλεμον

να στήσω για την κόρην
300 δεν θέλω, σεις την δώσατε,

σεις μου την αφαιρείτε·
αλλ' από τ' άλλα όσα 'χω εγώ σιμά

Επειδή οι λόγοι του ήταν πάντα συμβιβαστικοί και χαρακτηρίζονταν από σοφία, του αποδίδεται από τον ποιητή η ιδιότητα του *γλυκολόγου* και του *λιγυρού*, δηλαδή αυτού που είχε καθαρή και διαπεραστική φωνή, όπως κάθε ικανός ρήτορας.

στ. 259 Ο ιδανικός τύπος του ομηρικού ήρωα συνδύαζε ικανότητες στη γνώση και στη μάχη (πρβ. *«ώστε να γίνεις έξοχος στον λόγον και στην πράξιν»*, 1443).

στ. 263 κ.εξ. Ο Νέστορας συνηθίζει να χρησιμοποιεί παραδείγματα ως μέσα πειθούς. Εδώ αναφέρεται στην Κενταυρομαχία, τη μυθική σύγκρουση μεταξύ των Κενταύρων (μυθικού ιππικού λαού του Πηλίου που τους φαντάζονταν από τη μέση και πάνω ανθρώπους και από τη μέση και κάτω άλογα) και Λαπιθών (ρωμαλέου λαού της Θεσσαλίας με

βασιλιά τον Πειρίθοο). Όταν ο Πειρίθοος γιόρταζε τους γάμους του με την Ιπποδάμεια, κάλεσε στη γιορτή και τους Κενταύρους, οι οποίοι όμως μεθυσμένοι όρμησαν να ατιμάσουν τις γυναίκες των Λαπιθών. Έτσι ξέσπασε η Κενταυρομαχία, στην οποία νίκησαν τελικά οι Λαπίθες (στ. 269).

στ. 272 έκαμνα εγώ το μέρος μου στες μάχες: ο Νέστορας πολεμούσε μόνος του, ίσως χωρίς άρμα και ηνίοχο να τον βοηθήσει, όπως αναφέρει επίσης στο στ.Α 720.

στ. 273 Συχνά στον Όμηρο οι άνθρωποι παλαιότερων εποχών εξιδανικεύονται και παρουσιάζονται ανώτεροι από τους συγχρόνους του ποιητή.

στ. 274 στες συμβουλές μου εκλίναν: η ουσία του μυθολογικού παραδείγματος του Νέστορα:

ακόμα και οι πιο δυνατοί μαχητές άλλων εποχών υπάκουαν στις συμβουλές μου.

στ. 276 **μεγαλόψυχε:** δυνατέ. Το επίθετο μάλλον αναφέρεται στη δύναμη που έχει ο Αγαμέμνονας λόγω του αξιώματος του αρχιστράτηγου, σε αντιδιαστολή προς τη δύναμη της παλικαριάς που αντιπροσωπεύει ο Αχιλλέας.

στ. 284-285 Ο Αχιλλέας είναι το ακλόνητο προπύργιο των Αχαιών απέναντι στους Τρώες. Αυτό δεν θα αργήσει να φανεί: η αποχώρησή του από τη μάχη θα φέρει ήττες στους Αχαιοούς, ενώ η επάνοδος του μετά το θάνατο του Πάτροκλου θα προκαλέσει το θάνατο του Έκτορα, γεγονός που θα σημάνει το τέλος της Τροίας.

Εικόνα 7. Η Βρισηίδα, το γέρας του Αχιλλέα. Ερυθρόμορφος αμφορέας, περίπου 510 π.Χ.
Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο (αντίγραφο).

«ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὐ ποτε φύλλα καὶ ὄζους φύσει, ἐπεὶ δὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν, οὐδ' ἀναθηλήσει· περὶ γάρ ῥα ἔχαλκός ἔλεψε φύλλα τε καὶ φλοιὸν· νῦν αὐτὲ μιν υἷες Ἀχαιῶν ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἳ τε δέμιστας πρὸς Διὸς εἰρύαται· ὁ δὲ τοι μέγας ἔσσεται ὄρκος.»

(A 233-239)

Εικόνα 8. Ο Αχιλλέας παίρνει πρώτος το λόγο στην αγορά των Αχαιών, στ. 59 κ.εξ. Ερυθρόμορφος αμφορέας, περίπου 510 π.Χ. Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο (αντίγραφο).

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Στη δημοτική ποίηση συναντάμε μεγάλη ποικιλία «αδυνάτων»:

A. Ο νεκρός είναι αδύνατο να επιστρέψει στη ζωή:

*«Όταν ανθίσει ο ξέρακας και βγάλει
για κλωνάρια [...] τότε κι εγώ,
αδελφούλα μου, πάλι θα σ'
ανταμώσω».*

B. Μια κόρη αρνείται την αγάπη ενός βοσκού:

«– Βλαχούλα μ', πούθεν έρχεσαι και πούθε κατεβαίνεις;

– Από τα πρόβατα έρχομαι, στο σπίτι μου πηγαίνω.

– Βλαχούλα μ', δεν παντρεύεσαι, τσοπάνη άντρα να πάρεις;

– Δύνεσαι, άγουρε, δύνεσαι ό,τι σου πω να κάνεις;

Να φκιάσεις τ' αλωνάκι σου στη μέση τον πελάγου

Κι ουδ' άχυρο να μη βραχεί, μηδέ σφυρί σιτάρι,

Να δεματιάσεις και τ' αυγά μ' ένα κλωνί μετάξι!»

(Βλ. Στάθης Ε. Αναστασιάδης, Η διδασκαλία των ομηρικών επών με τη βοήθεια των δημοτικών τραγουδιών και των νεοελληνικών παραδόσεων, Θεσσαλονίκη² 1977, σελ. 85-87,

και Ν.Γ. Πολίτης, *Δημοτικά τραγούδια*, εκδ. «γράμματα», Αθήνα 1991 [1η έκδοση 1866], αρ. 106)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ Ή ΕΡΓΑΣΙΑ

- 1.** Κεντρικό θέμα της σκηνής των στ. 54-101 είναι η αποκάλυψη της αιτίας του λοιμού. Η αποκάλυψη, ωστόσο, καθυστερεί να γίνει με σαφήνεια. Ποια μέσα χρησιμοποιεί ο ποιητής για να πετύχει την καθυστέρηση και τι επιδιώκει με την τεχνική της *επιβράδυνσης*;
- 2.** Ο Αγαμέμνωνας, δικαιολογώντας την άρνησή του να ελευθερώσει τη Χρυσήίδα, διατυπώνει τα χαρακτηριστικά του ιδανικού τύπου γυναίκας στην ομηρική κοινωνία. Ποια ήταν αυτά; Να στηρίξετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.

3. Αφού δείξετε με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο ότι η έννοια της τιμής κυριαρχεί στη σκέψη τόσο του Αχιλλέα όσο και του Αγαμέμνονα, να συζητήσετε στην τάξη τι εννοούσε ο ομηρικός ήρωας στο άκουσμα της λέξης *τιμή*, τι σήμαινε στην Αθήνα του 5ου αι. π.Χ. (*άτιμος* = κυρίως αυτός που έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα) και τι σημαίνει στην καταναλωτική κοινωνία της εποχής μας. Τι συμπεραίνετε σχετικά με την αλλαγή στο σημασιολογικό φορτίο των λέξεων; Πόσο αυτή η εξέλιξη εξαρτάται από τις μεταβολές που συμβαίνουν στον κώδικα αξιών κάθε κοινωνίας; [Ενδεικτικές Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης: Πολιτισμός, Κώδικας, Μεταβολή, Χώρος – Χρόνος]

4. Οι αρχαίοι είχαν μια *ανθρωπομορφική* αντίληψη για τους θεούς τους: πίστευαν ότι μπορούσαν να εμφανιστούν σ' ένα θνητό, παίρνοντας τη μορφή ανθρώπου, κι ακόμη πως είχαν ανθρώπινη συμπεριφορά, συνήθειες ή ελαττώματα. Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης ανήκουν και οι εμφανίσεις θεών στα ομηρικά έπη είτε με *ενανθρώπιση* είτε με *επιφάνεια*. Σε ποια από τις δυο περιπτώσεις ανήκει η εμφάνιση της Αθηνάς στον Αχιλλέα; Θυμηθείτε επίσης την εμφάνιση της ίδιας θεάς στον Τηλέμαχο (*Οδύσσεια*, α 188 κ.εξ.) και συζητήστε γιατί ο ποιητής επέλεξε σε κάθε σκηνή διαφορετικό τρόπο παρουσίασης της θεάς.

5. Ένας χαρακτηριστικός τρόπος για να δείξουμε πως κάτι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί είναι

να ισχυριστούμε ότι αυτό θα γίνει μόνον αν αλλάξει η φυσική τάξη του κόσμου. Αυτός ο τρόπος έκφρασης λέγεται «σχήμα του αδυνάτου» και τον συναντάμε στο όρκο του Αχιλλέα (στ. 234-245). Μπορείτε να πείτε με δικά σας λόγια το νόημα αυτού του όρκου;

6. Το «σχήμα του αδυνάτου» χρησιμοποιείται συχνά και στη νεοελληνική μας παράδοση. Αφού διαβάσετε τα Παράλληλα Κείμενα, να επισημάνετε αυτόν τον τρόπο έκφρασης, να συγκρίνετε τα συγκεκριμένα χωρία με τον όρκο του Αχιλλέα και να τα αναλύσετε με λίγα λόγια. [Ενδεικτικές Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης: Πολιτισμός, Παράδοση].

7. Προοικονομία είναι η αφηγηματική τεχνική με την οποία ο ποιητής προετοιμάζει συστηματικά

τα επεισόδια που θα ακολουθήσουν στην εξέλιξη της πλοκής του έργου. Αφού θυμηθείτε παραδείγματα *προοικονομίας* από την *Οδύσσεια* και τα συζητήσετε στην τάξη, να επισημάνετε ανάλογα παραδείγματα στους στ. 213-242.

8. Να επισημάνετε στο λόγο του Νέστορα (στ. 255-285) με ποιους τρόπους ο σεβάσμιος γέροντας προσπαθεί να κατευνάσει τα οξυμμένα πνεύματα των δύο αντιπάλων.

ραψωδία Α 307-349

Η Χρυσήίδα επιστρέφει στην
πατρίδα της και η Βρισηίδα
οδηγείται στον Αγαμέμνονα
(ανάγνωση)

Η ιστορία της Χρυσήιδας τελειώνει

Στες πρύμνες του και στες σκηνές
εγύρισ' ο Πηλείδης

και οι σύντροφοί του οπίσω του με
τον Μενοιτιάδη·

κι έριξ' ο Ατρείδης γρήγορο

στην θάλασσαν καράβι

300 με κουπηλάτες είκοσι κι

επάνω εκατόμβην

προς τον θεόν και ανέβασε

την κόρην Χρυσήίδα·

και αρχηγός ο συνετός ανέβηκε

Οδυσσέας.

Καθαρμοί στο αχαιϊκό στρατόπεδο

Κι ενώ στα πλάτη αρμένιζαν εκείνοι

της θαλάσσης,
ο Ατρείδης να καθαρισθούν
παράγγειλε τα πλήθη·
315 κι εκείνοι εκαθαρίζονταν και
τ' αποπλύματ' όλα
έριχναν μες στην θάλασσαν, και
τέλειες εκατόμβες
ταύρων κι ερίφων έκαιαν ακρόγιαλα
του Φοίβου
και ανέβαιν' ως τον ουρανό
καπνός ευωδιασμένος.

Η Βρισηίδα

Τούτα ενεργούσαν στον στρατόν,
και ασάλευτος ο Ατρείδης
320 σ' ό,τι εφοβέρισε απ' αρχής
να κάμει του Αχιλλέως
είπε προς τον Ταλθύβιον και προς
τον Ευρυβάτην,
που ήσαν αυτοί κήρυκες και
ακόλουθοι δικοί του:
«Εις του Πηλείδη την σκηνήν αμέτε,

του Αχιλλέως,
και από το χέρι πάρετε την κόρην
Βρισηίδα,

325 και αν δεν την δώσει, με
πολλούς θα έλθω να την πάρω
εγώ· μ' αυτό χειρότερα θα ταραχθεί
η ψυχή του».

Είπε και τους ξαπόστειλε με
δυνατές φοβέρες·
άθελα εκείνοι παίρνοντας
την άκραν της θαλάσσης
στων Μυρμιδόνων τες σκηνές και
τα καράβια φθάσαν.

330 Καθήμενον εις την σκηνήν
σιμά και στο καράβι
τον ήβραν και να τους ιδεί δεν
χάρηκε ο Πηλείδης.
Τότε από φόβον κι εντροπήν
εμπρός στον βασιλέα
εκείνοι εμέναν άφωνοι και δεν
τον ερωτούσαν·

τους νόησε και «χαίρετε,
ω κήρυκες», τους είπε,
335 «αγγελιοφόροι του Διός και
των θνητών ανθρώπων·
ελάτ' εμπρός, δεν φταίτε σεις,
ο Αγαμέμνων φταίει
πόστειλε σας να πάρετε την κόρην
του Βρισέως.
Πάτροκλε διογέννητε, την κόρην
έξω βγάλε
και να την πάρουν δώσε την· και ας
είναι αυτοί μαρτύροι
340 προς τους θεούς, προς τους
θνητούς και προς τον βασιλέα
εκείνον τον σκληρόψυχον, αν ποτέ
φθάσει ανάγκη
από αχρείον όλεθρον να σώσω εγώ
τους άλλους·
τώόντι αυτός λυσομανεί με λογικά
χαμένα
και δεν γνωρίζει τα εμπρός να ιδεί
και τα κατόπι,

345 πώς να του μάχοντ' οι Αχαιοί
γεροί σιμά στα πλοία».
Και απ' την σκηνήν ο Πάτροκλος
την κόρην Βρισηίδα
έβγαλε και την έδωκε στα χέρια των
κηρύκων,
κι ευθύς εκείνοι γύρισαν στων
Αχαιών τα πλοία,
κι η ωραία κόρη εβάδιζε κατόπι
λυπημένη·

ραψωδία Α 350-431α
Η συνάντηση Αχιλλέα – Θέτιδας

- Ο Αχιλλέας ετοιμάζει την εκδίκησή του
- Το αίτημα του Αχιλλέα στη μητέρα του
- Η υπόσχεση της Θέτιδας

**«τέκνον, τί κλαίεις; τί δέ σε
φρένας ἴκετο πένθος; ἔξαύδα, μη
κεῦθε νόω, ἵνα εἶδομεν ἄμφω.»**

(Α στ. 363-364)

**Εικόνα 9. Η Θέτιδα
παρηγορεί τον
Αχιλλέα. Σχέδιο
του Β. Genelli,
1840/1844
(αντίγραφο).**

**Δέηση του Αχιλλέα και εμφάνιση
της μητέρας του**

350 τότε ο Πηλείδης έκλαιγε και
στ' ακρογιάλι μόνος καθήμενος
εκοίταζε τα' απέραντα πελάγη και
θερμοευχήθη της μητρός
απλώνοντας τα χέρια: «Μητέρ',
αφού κοντόχρονον με έχεις
γεννημένον, έπρεπε καν ο
βροντητής να μου χαρίσει ο Δίας

355 τιμήν και αντίς ολότελα δεν
μ' έχει αυτός τιμήσει·
ιδού τώρα με ατίμασεν ο μέγας
Αγαμέμνων,
ότι μου άρπαξεν αυτός το δώρο μου
και το 'χει».

Είπε με δάκρυα και η σεπτή
τον άκουσε μητέρα
στα βάθη όπ' έμενε σιμά
στον γέροντα γονέα

360 σαν ομίχλη ανέβηκε μέσ' από
τ' άσπρο κύμα.
Στο πλάγι αυτού που έκλαιεν
εκάθισεν η θεία,
τον χάιδεψε, κατ' όνομα τον έκραξε
και του 'πε:

«Τι κλαις, παιδί μου, στην καρδιά
ποια λύπη σ' ήβρε; Ειπέ μου
ευθύς, μην το 'χεις μυστικό, κι εγώ
να το γνωρίσω».

Ο Αχιλλέας παραπονείται

365 Κι ο Αχιλλεύς στενάζοντας
της είπε: «Τα γνωρίζεις,
τι απ' αρχής να σου τα ειπώ;
Την πόλιν την αγίαν
την Θήβην, που εβασίλευσεν
ο μέγας Ηετίων,
πατήσαμε, κι εφέραμεν εδώ
τα λάφυρά της·
κι ως έπρεπεν οι Αχαιοί

τα μοιρασθήκαν όλα
370 και του Ατρείδη εδιάλεξαν
την κόρην Χρυσηίδα·
ο ιερέας έπειτα του μακροβόλου
Φοίβου
ο Χρύσης ήλθε στα γοργά
των Αχαιών καράβια
με λύτρα πλουσιοπάροχα
την κόρην του να λύσει,
και του θεού στο χέρι του
τα στέφανα κρατώντας

375 στο σκήπτρο επάνω το χρυσό
επρόσπεσεν εις όλους
τους Αχαιοούς, αλλ' έξοχα
στους βασιλείς Ατρείδες·
τότ' είπαν όλοι οι Αχαιοί
τον γέροντ' ιερέα
να σεβασθούν και τα λαμπρά λύτρα
δεκτά να γίνουν·
αλλά τούτο δεν έστερξεν ο Ατρείδης
Αγαμέμνων,

380 και τον απόδιωξε κακά
με δυνατές φοβέρες·
έφυγε ο γέρος με χολήν και
τες ευχές του ο Φοίβος
άκουσ' ευθύς, ότι ο θεός πολύ
τον αγαπούσε·
και στους Αργείους έριξε βέλος
κακό, κι επέφταν
σωρός τα πλήθη, ως του θεού
τα βέλη ολού πετούσαν

385 στο απέραντο στρατόπεδο

των Αχαιών, και ο μάντις
ο γνώστης μάς φανέρωσεν ό,τι
του είπε ο Φοίβος·
τότε ο θεός να ιλεωθει
συμβούλευσα εγώ πρώτος·
με τούτο σφόδρα εθύμωσεν
ο Ατρείδης κ' εσηκώθη
και λόγον είπε φοβερόν, που είναι
τελειωμένος.

στ. 350-352 Μετά την αποχώρηση της Βρισηίδας ο Αχιλλέας απομακρύνεται μόνος στην άκρη της θάλασσας, όπου θρηνώντας επικαλείται τη μητέρα του.

στ. 353 **κοντόχρονον:** σύμφωνα με το μύθο, ο Αχιλλέας θα πέθαινε νέος, πριν από τη λήξη του Τρωικού πολέμου. Αντιστάθμισμα για τον πρόωρο θάνατο ήταν η τιμή που θα κέρδιζε ο ήρωας (βλ. στ. 354-355).

στ. 354 βροντητής: παραδοσιακό επίθετο του Δία, του θεού που κρατούσε τον κεραυνό. Πρβ. *Βροντοφόρος* (στ. 590), όπου το επίθετο χρησιμοποιείται ουσιαστικοποιημένο.

στ. 355 αντίς: η πρόθεση *αντί*, που συντάσσεται με όνομα, έχει μετατραπεί από το μεταφραστή σε επίρρημα (= αντίθετα) και συντάσσεται με ρήμα: «*τώρα όμως, αντίθετα, αυτός δε με έχει τιμήσει καθόλου*».

στ. 359 Η Θέτιδα ήταν μια από τις Νηρηίδες, τις θυγατέρες του Νηρέα, του γέροντα της θάλασσας. Η θεά μετά τη γέννηση του Αχιλλέα εγκατέλειψε το θνητό σύζυγο της, τον Πηλέα, και ζούσε με τη θεϊκή υπόστασή της στα βάθη της θάλασσας. Όταν όμως η ποιητική ανάγκη το απαιτεί (π.χ. στ. 397) ο ποιητής τοποθετεί τη Θέτιδα στο παλάτι του Πηλέα στη Φθία.

στ. 360 σαν ομίχλη: παραμυθικό μοτίβο. Οι μορφές των παραμυθιών έρχονται στον πραγματικό κόσμο σαν ομίχλη και σιγά σιγά παίρνουν ανθρώπινη μορφή. Το ίδιο συμβαίνει και στα παραμύθια της Ανατολής (π.χ. στο λυχνάρι του Αλαντίν). Εδώ χρησιμοποιείται η ομίχλη για τον πρόσθετο λόγο ότι πρόκειται για θεότητα της θάλασσας και επειδή οι υδρατμοί που ανεβαίνουν από τη θάλασσα δίνουν την εντύπωση ανθρώπινης μορφής σε κάποιον που βρίσκεται σε απόσταση.

στ. 367 Θήβη: πόλη της Μυσίας κοντά στην Τροία. Βασιλιάς της ήταν ο Ηετίωνας, ο πατέρας της Ανδρομάχης, γυναίκας του Έκτορα. Την πόλη κυρίευσε ο Αχιλλέας, σκοτώνοντας το βασιλιά και τους εφτά γιους του (βλ. Z 395 κ.εξ. και Z 413 κ.εξ.). Τότε αιχμαλωτίστηκε και η

Χρυσήίδα, που ήταν σε επίσκεψη στη Θήβα (πρβ. σχόλ. στ. 185).

στ. 376 ἔξοχα: κυρίως, πιο πολύ.

στ. 383-384 βέλος κακό... τα βέλη ολού πετούσαν: ο λοιμός, που τον προκαλούσαν τα βέλη του θεού, απλωνόταν παντού, σε όλες τις κατευθύνσεις του στρατοπέδου.

στ. 385-386 ο μάντις... ὅ,τι του εἶπε ο Φοῖβος: ο ομηρικός άνθρωπος πίστευε ὅτι ο θεός αποκάλυπτε στο μάντη το θέλημά του και εκείνος το εξηγούσε στη συνέχεια με το χρησμό του. **στ. 387** να ιλεωθεί: να εξευμενιστεί ο θεός (πρβ. σχόλ. στ. 101)

---

390 Κι οι Αχαιοί προβόδησαν
με γρήγορο καράβι
και προσφορές για τον θεόν
την κόρην εις την Χρύσην,

αλλ' από τώρ' απ' την σκηνήν
την κόρην του Βρισέως,
δώρο σ' εμέ των Αχαιών,
οι κήρυκες μου επήραν·
και, αν δύνασαι, προστάτευσε συ
το καλό παιδί σου·

395 ανέβα ευθύς στον Όλυμπον
και πρόσπεσε στον Δία,
αν χάριν του 'καμες ποτέ με λόγον
ή με έργον·
συχνά στο σπίτι του πατρός
σ' άκουσα να καυχάσαι
ότι τον μαυροσύννεφον Κρονίδην
εσύ μόνη
των αθανάτων έσωσες απ' όλεθρον
αχρείον,

400 όταν οι άλλοι Ολύμπιοι
επήγαν να τον δέσουν,
η Ήρα με την Αθηνάν και
ο Ποσειδών ακόμη,
και συ, θεά, τον λύτρωσες που
φώναξες αμέσως

τον μέγαν εκατόγχειρον
στες κορυφές του Ολύμπου·
απ' τους θεούς Βριάρεως, και απ'
τους θνητούς Αιγαίων

405 λέγεται και στην δύναμιν
περνά και τον πατέρα·
μ' έπαρσιν κάθισεν αυτός στο πλάγι
του Κρονίδη,
και από τον φόβον του οι θεοί δεν
έδεσαν τον Δία.

Τα γόνατά του αγκάλιασε και τούτα
ενθύμισέ του,
στους Τρώας ίσως βοηθός θελήσει
αυτός να γίνει,

410 και ακρόγιαλα τους Αχαιοούς
να κλείσει προς τες πρύμνες
να σφάζονται για να χαρούν
τον βασιλιά τους όλοι.

Να μάθει και ο κραταιός Ατρείδης
Αγαμέμνων
πόσο ετυφλώθη ν' αψηφά
των Αχαιών τον πρώτον».

Η Θέτιδα θα μεσολαβήσει στον Δία

Και δάκρυα χύνοντας πολλά

του απάντησεν η Θέτις:

415

«Υιέ μου, τι σ' ανάσταινα

τον πικρογεννημένον;

Άλυπος καν και αδάκρυτος

να κάθοσσουν στες πρύμνες,

αφού δεν θέλ' η μοίρα σου πολύν

καιρόν να ζήσεις·

αλλ' είσαι και ολιγόζωος και πίκρες

ποτισμένος

σαν κανείς άλλος· άμοιρα στο σπίτι

σ' εγεννούσα·

420

κι εγώ τον λόγον σου να ειπώ

του βροντοφόρου Δία,

στον χιονισμένον Όλυμπον

θα υπάγω, αν θα μ' ακούσει·

συ ωστόσο από τον πόλεμον

τραβήξου και στες πρύμνες

ησύχαζε, των Αχαιών να δείξεις

τον θυμόν σου·

και ο Δίας στον Ωκεανόν, που

τον καλούν οι θείοι
425 Αιθίοπες κατέβη χθες και
όλ' οι θεοί μαζί του·
και μετά ημέρες δώδεκα
στον Όλυμπον θα γύρει,
και τότε στα χαλκόστρωτα θ' ανέβω
δώματά του,
να του προσπέσω ταπεινά κι
ελπίζω να μ' ακούσει.
Είπε κι εκεί τον άφησε περίσσια
χολωμένον,
430 οπού την ομορφόζωνην
του επήραν κορασίδα
δυναστικώς.

στ. 397 κ.εξ. Η Ήρα, η Αθηνά και ο Ποσειδώνας, οι οποίοι είναι τώρα με το μέρος των Αχαιών, είχαν συνωμοτήσει κάποτε εναντίον του Δία. Ο μύθος αυτός δεν παραδίδεται από άλλη πηγή και μάλλον δημιουργείται εδώ από τον ποιητή,

ώστε ο Δίας να χρωστά
ευγνωμοσύνη στη Θέτιδα.

στ. 398 μαυροσύννεφον: επίθετο
του Δία (= αυτός που τον καλύ-
πτουν μαύρα σύννεφα). Αλλού
νεφελοσυνάκτης (στ. 512, 561 κ.α.,
πρβ. σχόλ. στ. 354).

στ. 403-404 Οι εκατόγχειρες ήταν
τρεις, ο Βριάρεως, ο Γύης και ο Κότ-
τος. Συχνά αναφέρονται στο έπος
διαφορές στα ονόματα που έδιναν
οι θεοί και σε εκείνα που έδινε η
γλώσσα των ανθρώπων: π.χ. τον
ποταμό της τρωικής πεδιάδας οι
θεοί τον ονόμαζαν Ξάνθο, ενώ οι
άνθρωποι Σκάμανδρο (Υ 73-74).

Ίσως η διαφοροποίηση αυτή δεί-
χνει μια τάση διαχωρισμού του
θεϊκού από τον ανθρώπινο κόσμο
και τρόπο σκέψης.

στ. 408 τα γόνατά του αγκάλιασε:
στην τυπική στάση ικεσίας ο ικέτης

με το ένα χέρι του άγγιζε το πηγούνι του προσώπου που ικέτευε και με το άλλο τού αγκάλιαζε τα γόνατα (πρβ. στ. 501 κ.εξ.).

στ. 415 κ.εξ. Η Θέτιδα ως θεά γνωρίζει ότι για τον Αχιλλέα είναι δοσμένο από τη μοίρα του να ζήσει λίγο (βλ. σχόλ. στ. 353), γι' αυτό τον χαρακτηρίζει *πικρογεννημένον* (= γεννημένος για να δοκιμάζει πίκρες). Ως αντάλλαγμα, λοιπόν, για τη λίγη ζωή που του έχει δοθεί από την κακή μοίρα του (*άμοιρα*, στ. 419) θα έπρεπε να κάθεται στα καράβια του χωρίς λύπες και χωρίς δάκρυα.

στ. 420 βροντοφόρος: στο πρωτότυπο *τερπικέρανος* = αυτός που *τέρπεται*, που χαίρεται με τους κεραυνούς (πρβ. σχόλ. στ. 354).

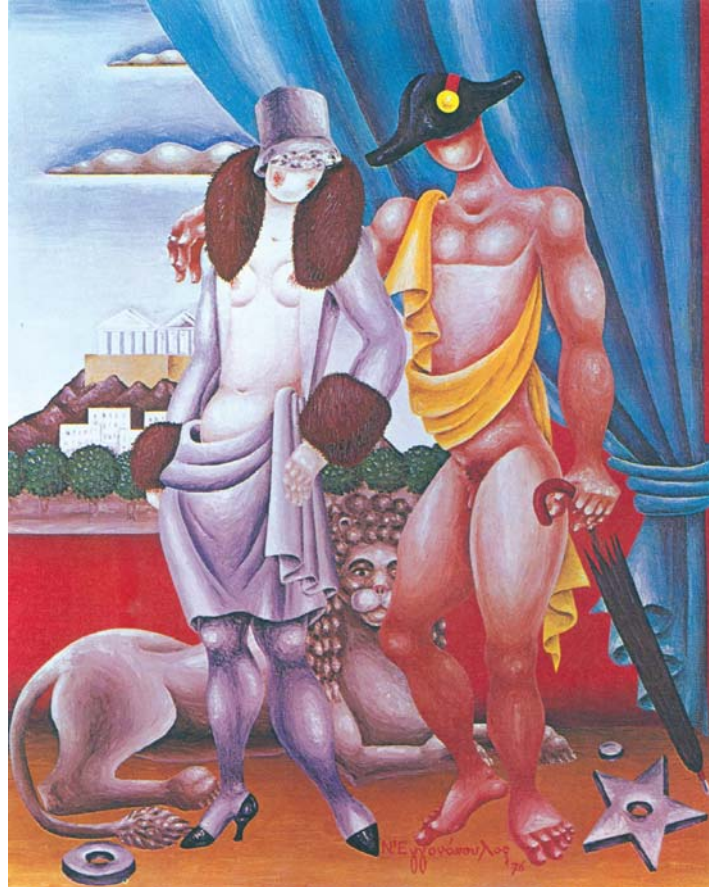
στ. 425 Αιθίοπες: οι Αιθίοπες ήταν μυθικός λαός που, όπως μαρτυρεί

και το όνομά τους, (αΐθω = καίω + ὄψ, ὀπός = πρόσωπο) ήταν μελαψοί. Κατοικούσαν στα δύο άκρα της γης (βλ. *Οδύσσεια*, α 27 κ.εξ.), κοντά στον Ωκεανό, αφού σύμφωνα με την ομηρική αντίληψη η γη ήταν επίπεδη και την περιέβαλλε ο ποταμός Ωκεανός. Οι Αιθίοπες ήταν ευσεβείς και αγαπητοί στους θεούς, γι' αυτό χαρακτηρίζονται *θείοι* (στ. 424).

στ. 426 ημέρες δώδεκα: υπολογίζονται από τη μέρα που μιλάει η Θέτιδα. Ο αριθμός είναι τυπικός (βλ. σχόλ. στ. 54).

στ. 427 χαλκόστρωτα: στο παλάτι του Δία το πάτωμα είχε επένδυση από χαλκό, όπως και το ανάκτορο του Αλκίνοου (*Οδύσσεια*, η 38 κ.εξ.). Το επίθετο είναι κοσμητικό και θέλει να δηλώσει τον πλούτο και την πολύτιμη κατασκευή.

στ. 431 δυναστικῶς: με τη βία,
χωρίς τη θέλησή του.

Εικόνα 10. Πηλεύς και Θέτις,
του Ν. Εγγονόπουλου, 1976.
Συλλογή Ε. Εγγονοπούλου.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η προσευχή του Τηλέμαχου
«Τράβηξε κι ο Τηλέμαχος αλάργα

στ' ακρογιάλι
κι αφού στο κύμα νίφτηκε
στην Αθηνά δεόνταν·
«Άκου με, αθάνατη θεά, που χτες
στο σπίτι μου ήρθες
και μου 'πες στο θαμπό γιαλό
να τρέξω με καράβι,
να μάθω του πατέρα μου
το γυρισμό, που λείπει
χρόνια στα ξένα. Κι οι Αχαιοί
μου φέρνουν όλο εμπόδια
κι οι φαντασμένοι πιο πολύ
μνηστήρες απ' τους άλλους».
Έτσι δεήθη κι ήρθε ευτύς η Αθηνά
κοντά του
μοιάζοντας με το Μέντορα σ' όλα,
φωνή και σώμα,
κι έτσι με λόγια πεταχτά του 'δωσε
θάρρος κι είπε».
(Οδύσσεια β 260-269,
μτφρ. Ζ. Σίδερης,
εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα χ.χ.)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ Ή ΕΡΓΑΣΙΑ

1. Ποιο είναι το αίτημα του Αχιλλέα και γιατί η Θέτιδα είναι η πιο κατάλληλη θεότητα για να το μεταφέρει στον Δία; Πώς αντιδρά η Θέτιδα στο αίτημα του γιου της, τι του υπόσχεται και τι τον προτρέπει να κάνει; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.

2. Συγκρίνοντας την εικόνα που παρουσιάζει ο Αχιλλέας στη συνάντηση με τη μητέρα του (στ. 350-430) με την εικόνα που σχηματίσατε γι' αυτόν κατά τη φιλονικία του με τον Αγαμέμνονα στη συνέλευση των Αχαιών (στ. 122 κ.εξ.), ποιες διαφορές παρατηρείτε; Να στηρίξετε την απάντησή σας με χωρία του κειμένου.

3. Μελετώντας τους λόγους του Αχιλλέα (στ. 353-357 και 365-413), τι συμπεραίνετε για την αξία της τιμής στην ομηρική κοινωνία; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

4. Προσέξτε την παρουσία της Θέτιδας στο πλαίσιο της αντίληψης περί ανθρωπομορφισμού των θεών (βλ. ερώτηση 4 στην προηγούμενη ενότητα) και σημειώστε ποια στοιχεία της συμπεριφοράς της είναι ανθρώπινα και ποιες ιδιότητές της παραμένουν θεϊκές. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

5. Σε ποια σημεία της ενότητας ο ποιητής χρησιμοποιεί τις αφηγηματικές τεχνικές της προοικονομίας (τι προοικονομείται κάθε φορά;) και της επιβράδυνσης; Τι πετυχαίνει με τη χρήση τους απέναντι

στον Αχιλλέα και απέναντι στον ακροατή του έπους;

6. Να συγκρίνετε τις προσευχές του Αχιλλέα (στ. 353-357), του Χρύση (στ. 37-42) και του Τηλέμαχου (βλ. Παράλληλο κείμενο). Προσέξτε επίσης το σκηνικό χώρο όπου γίνονται οι προσευχές και τι ακολουθεί αμέσως μετά. Να σημειώσετε τις ομοιότητες και να δικαιολογήσετε τις διαφορές. Τι παρατηρείτε;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 1ου ΤΟΜΟΥ

Προλογικό σημείωμα	6
Εισαγωγή	9
Τα κυριότερα γεγονότα και το Ημερολόγιο της <i>Ιλιάδας</i>	27
ραψωδία Α	
Περιληπτική αναδιήγηση	44
στ. 1-53	48
στ. 54-306	69
στ. 307-349	118
στ. 350-431α	122

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.